

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ερμηνεία και Ερμηνευτική της Καινής Διαθήκης

Ενότητα 2: Η περικοπή της ανάστασης του Λαζάρου

Σωτήριος Δεσπότης

Θεολογική σχολή, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικά-Η περικοπή στη συνάφειά της.....3

A. Χαρακτηριστικά του δίπτυχου (10, 40-11, 53 + 11, 54-12, 11).....9

**B. Η ανάσταση του Λαζάρου υπό την ερμηνευτική οπτική της εορτής των
Εγκαινίων (Χανουκά).....14**

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

A. Η φιλολογική δομή του Ιω. 13-17.....19

Η περικοπή της ανάστασης του Λαζάρου¹

Εισαγωγικά-Η περικοπή στη συνάφειά της

Η ανάσταση του Λαζάρου συνιστά το έσχατο και κορυφαίο σημείο του Ι. Χριστού στο Κατά Ιωάννη (Ιω.). Δεν λειτουργεί, όμως, αυτόνομα στο πνευματικό ευαγγέλιο αλλά σε άμεση διαδραστικότητα με το συγκείμενο. Συνήθως η περικοπή από τους ερμηνευτές κατανοείται σε άμεση σχέση με το κεφ. 12 καθώς παρουσιάζονται αντιστοιχίες χιαστί:

Κεφ. 11-12²

A. Θάνατος και ανάσταση Λαζάρου (Μαρία+Μάρθα)

B. Προφητεία Καϊάφα (ειρωνεία)

A'. Χρίση από την Μαρία προτυπούσα την Ύψωση

B'. Αντίθεση Ιούδα με πρόφαση την ελεημοσύνη

Ταυτόχρονα τα κεφ. 11-12 αποτελούν το συνδεδετικό κρίκο μεταξύ της δημόσιας δράσης του Ιησού (της επονομασθείσης και *ενότητας των σημείων*) και της ύψωσής του στο β' μέρος του ευαγγελίου. Αυτή αρχίζει να εκτυλίσσεται στο κεφ. 13 με την πρώτη έκφραση της αγάπης του, τη «γονυκλισία» του κατά το νιπτήρα και αποκορυφώνεται με την ύψωση, το *τετέλεσται* (της γραφής, της δράσης και της αγάπης Του)³ στο Σταυρό και με την εξόχως σημαντική για το Ιω. εκπόρευση του αίματος και του ύδατος στον κήπο (!) από την πλευρά του *νέου Αδάμ-του Ανθρώπου* του κατεξοχήν *Βασιλέως* (πρβλ. *καινός τάφος*) και *Αρχιερέως* (πρβλ. *άραφος χιτών*). Ήδη στην αρχή της ενότητας των κεφ. 11-12 ο Ιησούς επισημαίνει τη δόξα που θα προκαλέσει ο Λάζαρος (Λ.)⁴ με την ασθένειά του (11, 4)⁵. Δεν πρόκειται μόνο για τη δόξα που συνεπάγεται η

¹ Ενδελεχή ανάλυση σε αυτήν πραγματοποιεί ο Χρ. Καρακόλης στη διατριβή του με θέμα *Η θεολογική σημασία των Θαυμάτων στο Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά 1997, 248-312. Πρβλ. Ο. Hofius, Η ανάσταση του Λαζάρου. Η διήγηση Ιω 11, 1-44 ως μαρτυρία αφηγηματολογικής χριστολογίας + Η ανάσταση του Λαζάρου στους λειτουργικούς ύμνους της ορθόδοξης Εκκλησίας. Συμβολή στην ιστορία της ερμηνείας του Ιω. 11, 1-44, *Η Αλήθεια του Ευαγγελίου. Συναγωγή καινοδιαθηκικών μελετών*, (επ. Χρ. Καρακόλης κ.ά.) Αθήνα: Άρτος Ζωής 2012, 33-80 + 81-113. Francis J. Moloney, *The Gospel of John: Text and Context*. Boston and Leiden: Brill 2005, 214-240.

² [Lyle M. Eslinger, Judas Game: The Biology of Combat in the Gospel of John](#). *Journal for the Study of the New Testament* 77 (2000) 45-73, 50.

³ Πρβλ. R. Bergmeier, TETEΛEΣTAI Joh 19,30 ZNW 79 (1988) 282-290.

⁴ Αναφορικά με τη σημασία του ονόματός του βλ. Αθ. Δεσπότη, *Η παραβολή του πλούσιου και του πτωχού Λαζάρου* (Λκ. 16, 19-31). Συγκριτική μελέτη της πατερικής και της σύγχρονης έρμηνείας, Αθήνα: Πουρναράς 2006, 369: *Λάζαρος σημαίνει «ό Θεός βοηθά».* Έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι Λάζαρος μπορεί να σημαίνει και «ἀβοήθητος»: „Der Name Lazaros wird entweder von Loeser oder von Eleazar...Loeser bedeutet ohne Hilfe“ (Rienecker, 394), γεγονός όμως ἀπίθανο, ἀφ' ενός γιατί η σύνθεση ονομάτων με ἀρνητικό μόριο στην ἀρχή είναι σπάνια στὰ ἑβραϊκά [πρβλ. τὴν κόρη τοῦ Ὡση (1,6) *hm'x'ru al{}* και ἀφ' ἑτέρου η θανατοουργική επέμβαση τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρία τοῦ Λαζάρου (μεταφορὰ ὑπὸ ἀγγέλων) ἀποδεικνύει ἀκριβῶς ὅτι ἦταν βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (ἐννοεῖται ἡ ἀντίθετη ἐτυμολόγηση).

⁵ Και ο «ἀπίστος» Δίδυμος Θωμάς προβάλλει για πρώτη φορά στην αφήγηση με την πρό(σ) κληση: *ἄγωμεν και ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ* (11, 16). Πρβλ. 14, 14, 5-7, όπου ο Θωμάς πάλι αναφέρεται σε οδὸ ἀλλὰ προς τα ἄνω. Στο επιλογικό ἀγγίγμα (20, 27) καλεῖται να ανακαλύψει την οδὸ μέσω του οριζόντιου ἀγγίγματος της πλευράς του νέου Αδάμ που ἔχει λειτουργήσει ως πηγή.

ανάσταση ενός νεκρού και μάλιστα τετραήμερου (11, 40)⁶. Στον Ιω. η δόξα του Ιησού τελειώνεται με τον σταυρό και την ανάσταση (12, 28-33). Ουσιαστικά το έσχατο σημείο της ανάστασης του Λαζάρου συνιστά την απαρχή του τέλους καθώς προκαλεί την τελική καταδικαστική ετυμηγορία των Ιουδαίων ταγών. Σ' αυτή την ενότητα αναδεικνύονται και οι δύο πρωταγωνιστές της «μεγάλης» νύχτας/του σκότους πριν την ανατολή της πρώτης μέρας της εβδομάδας. Πρόκειται για τον «μακιαβελιστή» αρχιερέα **Καϊάφα** (τον «θεματοφύλακα» του έθνους) και τον φιλάργυρο **Ιούδα** (τον δήθεν κατά το Ευαγγέλιο «θεματοφύλακα» των πτωχών). Και οι δύο αναδεικνύονται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς δύο θηλυκά όντα, για πρώτη φορά στο Ιω. **επώνυμα** (σε αντίθεση προς τη μητέρα του και τη Σαμαρείτισσα).

Όντως επί τη βάσει των ανωτέρω προκύπτει ότι ο συγγραφέας θεωρεί τα κεφ. 11 και 12 ως μια ενότητα – «γέφυρα» από τη δημόσια δράση στην ύψωση. Επισημαίνω, όμως, τρία σημεία τα οποία ίσως χρήζουν αναθεώρησης: (**α**) ο «καθιερωμένος» τίτλος της ενότητας του κεφ. 11 *Ανάσταση του Λαζάρου*⁷ δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στο περιεχόμενο του κεφ. 11. Μάλλον πρέπει να προστεθεί η φράση: *και η ανάσταση των δύο γυναικών αδελφών του*. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι ενώ ο Λ. συνιστά το κεντρικό σημείο αναφοράς της υπό εξέταση ενότητας, δεν συμμετέχει ενεργά στην αφήγηση αφού στην αποκορύφωση της ανάστασής του δεν έρχεται καν να προσκυνήσει και να ευχαριστήσει τον ευεργέτη του όπως αντιθέτως κάνει ο τυφλός (9, 38). Δεν παρεμβαίνει ούτε στο δείπνο που παρατίθεται στο κεφ. 12. Πάντα δρουν **η Μαριάμ** και **η Μάρθα** (11, 2. 5) οι οποίες ένεκα της φύσης τους δεν έχουν μόνο ιδιαίτερη σχέση με το γάμο και τις ωδίνες της γέννησης αλλά και με αυτές του θανάτου (πρβλ. 16, 21). Χρηματίζουν μάλλον «πρόδρομοι» του «λαλίστατου» Πέτρου και του «σιωπηρού» αγαπημένου μαθητή αλλά και της άλλης **Μαριάμ από τα Μάγδαλα** που απαντά στον επίλογο τον Αναστάντα σε συνδυασμό με τον **Θωμά**⁸. Ταυτόχρονα πάντα ο Λάζαρος παρουσιάζεται ως κάποιος τον οποίο φιλεί ο Κύριος και όχι ως εκείνος που αγαπά υπερβολικά τον Ιησού (11, 3· 11, 11: *φίλος ήμων*· πρβλ. τον *ήγαπημένο μαθητή* κεφ. 13-21) ενώ ο Χριστός επισημαίνει ότι ανασταίνεται *όποιος πιστεύει* (11, 25). Έτσι ο ακροατής αποκομίζει την εντύπωση ότι τελικά στην ανάσταση του Λ. καταλυτικό ρόλο διαδραματίζουν οι δύο αδελφές που τρέχουν προς τον Χριστό (και έμμεσα μέσω αγγελιοφόρων και άμεσα/διαδοχικά)! **Μόνο που η πνευματική ανάσταση των αδελφών πραγματώνεται προοδευτικά**⁹: ενώ στην αρχή ο Ιησούς θεωρείται

⁶ Ειδικότερα στην ενότητα των κεφ. 11-12 η δόξα συνδέεται και με την ιεραποδημία των Ελλήνων οι οποίοι ανεβαίνουν στο Ναό και θέλουν απλώς να *δουν* τον Ιησού στην εκτεταμένη αυλή των εθνικών (12, 23). Κατόπιν επιβεβαιώνεται και από τον Πατέρα, ο οποίος για πρώτη φορά στην αφήγηση ομιλεί άμεσα χρησιμοποιώντας αόριστο και μέλλοντα.

⁷ Μάλιστα η Μάρθα στην τελευταία απόστροφο δεν αναφέρει καν το όνομά του ενώ ο Ιησούς τον προσκαλεί ονομαστικά. Όταν ο τεθνηκώς εξέρχεται περπατά ενώ δεν έχει αποβάλει τις κειρίες και το σουδάριον. Ο ίδιος δεν κατευθύνεται προς τον Ιησού για να τον προσκυνήσει ενώ ο Ιησούς είχε αναφέρει *ἄφετε αὐτὸν ὑπάγειν* (11, 44).

⁸ Ἡδη από την αρχή ο Λ. τίθεται σε δεύτερη μοίρα έναντι των αδελφών του και με τη σημείωση ότι καταγόταν από την κόμη τη δική τους (11, 1) και στο 11, 5 όπου είναι ο τρίτος κατά σειρά *αγαπημένος του Ιησού*, ενώ στο δείπνο προβάλλεται απλώς ως *ένας* από αυτούς που συμμετείχαν (12, 2).

⁹ Κάποιοι ερευνητές θεωρούσαν ότι η ομολογία της Μάρθας στο στ. 11, 27 αποτελεί την αποκορύφωση πριν την τελείωση της περικοπής. Άλλοι ερευνητές σήμερα την σχετικοποιούν διότι δεν ανταποκρίνεται στην πίστη στην οποία θέλει να οδηγήσει ολόκληρο το Ιω. Βλ. ιστορία της έρευνας Καρακόλης, *Η θεολογική σημασία των θαυμάτων* 281-282. **Ruben Zimmermann**, *The Narrative Hermeneutics in John 11. Learning with Lazarus how to understand Death, Life, and Resurrection, Resurrection in the Fourth Gospel* (ed. C. Koester/ R. Bieringer) Tuebingen: Mohr Siebeck 2008 75-101, 91-92 (**Ruben Zimmermann**, *The Narrative Hermeneutics in John 11. Learning with Lazarus how to understand Death, Life, and Resurrection, Resurrection in the Fourth Gospel* (ed. C. Koester/ R. Bieringer; WUNT: Mohr Siebeck, 2008). www.staff.uni-mainz.de/~.../The_Narrative_Hermeneutics_of_John_11.pdf). Θεωρώ ότι η αλήθεια είναι στην αριστοτελική μεσότητα: σε αντίθεση προς τους αντιπάλους του Ιησού, η Μάρθα όντως αναγνωρίζει ότι ο Ιησούς είναι

ως ο *θείος ανήρ* που δύναται να θεραπεύσει (με την προσευχή του), κατόπιν ειδικά από τη Μάρθα διακηρύσσεται ως ο ερχόμενος στον κόσμο *Μεσσίας Υιός του Θεού* που θα κρίνει όσους αναστηθούν κατά τα Έσχατα¹⁰. Και η Μαριάμ ενώ *ταχέως άνέστη* υπακούοντας στη φωνή - πρόσκληση του διδασκάλου της, τελικά σωριάζεται μπροστά στα πόδια Του με απελπισία, συμβάλλοντας ίσως στο *ένεβριμήσατο*¹¹ του Ιησού. Και οι δύο γυναίκες τελικά βλέπουν τη δόξα του Θεού όχι απλώς θεωρώντας με τα σωματικά μάτια την ανάσταση του αδελφού τους από τον Άδη αλλά και προφητικά αφού η Μαριάμ με το μύρο που χύνει στο ίδιο σημείο όπου προηγουμένως καθόταν και θρηνούσε, προαναγγέλλει σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του Ι. Χριστού τον ενταφιασμό του¹². Σημειωτέον ότι στη συγκεκριμένη χρήση στο Ιω. δεν αναμιγνύονται δάκρυα ενώ δίνεται έμφαση στο *έκμάσσειν* (που δεν άρμοζε στην χρήση του νεκρού) και έτσι μάλλον προφητεύεται και η ανάσταση. Γι' αυτό άλλωστε δεν εμφανίζεται το χάραμα της ανάστασης όπως αντιθέτως ο Νικόδημος.

(β) Επίσης θεωρώ ότι η παραδεδομένη από τον Stephen Langton (1205) οριοθέτηση των κεφ. 11-12 είναι λανθασμένη: (1) το κεφ. 11 έχει ως αφετηρία του την ενότητα **10, 40-42** αφού η απόσυρση του Ιησού στην έρημο μετά την απόπειρα του λιθοβολισμού του στο Ιερό και η πληροφόρηση για τον θάνατο του Λ. γίνονται στον ίδιο χωρόχρονο. Ιδιαίτερος ο τόπος όπου καταφεύγει ο Ι. Χριστός, σύμφωνα και με την παρατήρηση του ίδιου του κειμένου¹³, ανακαλεί τον Ιωάννη ως *Βαπτιστή* και την καταλυτική *μαρτυρία* του στην εισαγωγή του Ιω.¹⁴ αν και αυτή

ο ερχόμενος και ότι θα διεξαγάγει κρίση η οποία θα γίνει στα τελικά έσχατα. Όπως όμως και στην περίπτωση του Ναθαναήλ που επαινείται στο κεφ. 1, ο τίτλος *Υιός του Θεού* ακόμη συνδυάζεται με ιουδαϊκά στερεότυπα. Η Μαριάμ επίσης έχει *μερική πίστη*: δεν έσπευσε πρώτη στον Ιησού (όπως η αδελφή της που θυμίζει την ορμητικότητα του Πέτρου την μέρα της ανάστασης) αλλά *έκαθέζετο* στον οίκο. Δεν πρόκειται για στάση «νιρβάνα» αλλά για το έθος των Ιουδαίων (*Shivah* = επτά) επί μια ιδίως εβδομάδα οι γυναίκες να *θρηνούν* το νεκρό κατάχαμα. Βλ. D.H. Stern, *Jewish new Testament Commentary*, Neuhausen: Jewish new Testament Publications 1989 190. Την ίδια στάση λαμβάνει και όταν έρχεται πρόσωπο προς πρόσωπο με τον Ιησού. Προκαλεί μαζί με τους άλλους Ιουδαίους (οι οποίοι την ακολουθούν απλώς) το *ένεβριμήσατο* του Ιησού.

¹⁰ 11, 27: *Ναί Κύριε, έγώ πεπίστευκα ότι σύ εί ό Χριστός ό Υιός του Θεού ό εις τον κόσμον έρχόμενος*. Με αυτή τη φράση επιβεβαιώνεται ότι η οικογένεια του Σίμωνος του Λεπρού στην οποία ανήκαν τα τρία αδέρφια ανήκαν στην αίρεση των Φαρισαίων.

¹¹ Από τον Francis J. Moloney, *The Gospel of John: Text and Context*. Boston and Leiden: Brill 2005, 214-240, το ρήμα *ένεβριμήσατο*, το οποίο στους Συνοπτικούς αφορά στον αυστηρή εξορκισμό του δαίμονος (Μκ. 1, 43- 9, 25-29) δεν συνδέεται με τον θάνατο αλλά με την απιστία της Μαριάμ που επιδεικνύει την ίδια απελπισία με τους Ιουδαίους που την συνόδευαν 228-229. Αναφορικά με την ιστορία της έρευνας βλ. υποσ. 43. Σύμφωνα με τους Πατέρες ο Ιησούς *επέπληττε μέσα του την συγκίνησίν του διά να συγκρατήση αυτήν*. Βλ. Π. Τρεμπέλα, *Υπόμνημα εις το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον*, Αθήνα: Σωτήρ ³1979, 420. Προσωπικά θεωρώ ότι ο Ιωάννης μεταφέρει την αγωνία ενώπιον του θανάτου στη Γεθσημανή (όπως αυτή εκφράζεται στους συνοπτικούς [Μτ. 26, 39]) αλλά και στο Σταυρό (Εβρ. 5, 7) στην άμεση συνάφεια της περικοπής της ανάστασης του Λαζάρου.

¹² Σημειωτέον ότι η Μάρθα μετά την ανάσταση του Λαζάρου διακονεί χωρίς να διαμαρτύρεται όπως στην περίπτωση του Λκ. 10, 40. Η χρήση της Μαριάμ στην αρχή του Ιω. 11 και επί τη βάσει όσων γνωρίζει ο ακροατής από τα συνοπτικά ευαγγέλια δίνει καταρχάς την εντύπωση πρόκειται για χειρονομία συγχώρεσης-ταπεινώσης-φιλοξενίας. Σύμφωνα με τον Shimon Gibson, *Οι τελευταίες Ημέρες του Ιησού, Μτφρ. Σ.Σ. Δεσπότης, Αθήνα: Ψυχογιός 2009, 74-75 η χρήση των ποδιών με λάδι γινόταν μετά το βάπτισμα κάποιου στο νερό*. Πιθανώς αυτή η χρήση του δεξιού ποδιού σηματοδοτούσε τη μετάβαση από τον φυσικό τρόπο ύπαρξης σε κατάσταση κάθαρσης. Στη συνέχεια θα καθαρίσει ο ίδιος τα πόδια των μαθητών του με το νιπτήρα εφόσον ήδη έχουν λουσθεί (13, 10).

¹³ 10, 40: *Και άπήλθεν πάλιν πέραν του Ιορδάνου εις τον τόπον όπου ήν Ιωάννης τó πρώτον βαπτίζων και έμεινεν εκεί*.

¹⁴ **Τότε** μετά τον ύμνο του Λόγου είχε εμφανιστεί στο προσκήνιο η Φωνή του βοώντος στην έρημο *ευθύνατε την Οδόν Κυρίου*. Αυτή διακήρυξε την έλευση του *αμνού του αίροντος την αμαρτία*. Σε αντίθεση προς την εισαγωγή,

δεν συνοδεύονταν από σημεία. Και το κεφ. 12 ξεκινά με την ενότητα 11, 54-57, όπου επισημαίνεται η αλλαγή του τόπου (η απόσυρση του Ιησού πάλι κοντά στην έρημο), η αλλαγή του χρόνου (έξι μέρες πριν το Πάσχα) ενώ ακολουθεί επίσης η επισήμανση των βαπτισμών/αγνισμών που γίνονταν σε στέρνες (μικβαότ) στην ευρύτερη περιοχή των Ιεροσολύμων, άρα και στη Βηθανία¹⁵ η οποία σηματοδοτούσε το ανατολικό σύνορο της ιερής πόλης. Παρά τους καθαρμούς και την έλευση της μεγάλης εορτής οι Ιουδαίοι ζητούν να συλλάβουν τον Ιησού¹⁶ ενώ στο 10, 40-42 αυτοί που αποσύρονται στην έρημο πιστεύουν, παρότι δεν έχουν υπόψη τους το κορυφαίο έσχατο σημείο του Ιησού αλλά μόνον τα προηγούμενα. Η απαρχή του κεφ. 12, ήτοι η ενότητα 11, 54-57 (που σηματοδοτείται και στην κριτική έκδοση με ένα κενό που τη χωρίζει από τα ανωτέρω), δεν είναι παράλληλη μόνον της ενότητας 10, 40-42, η οποία όπως ήδη λέχθηκε θα έπρεπε να εισαγάγει το κεφ. 11, αλλά και της εισαγωγής του κεφ. 7 (στ. 1-10: εορτή της σκηνοπηγίας). Η ενότητα 12, 12-50 σηματοδοτεί επίσης ένα ξεχωριστό «κεφάλαιο» αφού ως περιεχόμενο έχει τη «θριαμβευτική» είσοδο στα Ιεροσόλυμα και τον επίλογο της δημόσιας δράσης.

Ουσιαστικά η ενότητα 10, 40-11, 53 περιγράφει μια πλήρη Εβδομάδα του Ιησού προγενέστερη της έσχατης Μεγάλης Εβδομάδας η οποία και ανατέλλει στην ενότητα 11, 54- 12, 11. Παρόμοια με την αρχή των σημείων στην περιθωριακή Κανά¹⁷ που συνιστά την κορυφή της πρώτης Εβδομάδας της επίγειας δράσης του σαρκωμένου Λόγου στο Ιω. αρχής γενομένης από μία άλλη Βηθανία (1, 19-2, 11· Ιδίως 1, 28), το έσχατο σημείο τελεσιουργείται στην περιφέρεια της Ιερουσαλήμ (αν και στο άμεσο περιβάλλον της αφού απέχει 15 στάδια = 3 χλμ) και ενώ ο νεκρός

όπου στη Φωνή πίστευσαν ελάχιστοι, στο κεφ. 10 πολλοί πιστεύουν στον Χριστό εκεί παρότι ούτε βαπτίζει, ούτε σημεία επιτελεί ούτε κηρύττει. Επιβεβαιώνεται όμως η μαρτυρία του νυμφαγωγού.

¹⁵ Gibson, *Οι τελευταίες Ημέρες του Ιησού, 63-66: Η Βηθανία* ήταν ένα από μία ομάδα χωριών γύρω από την Ιερουσαλήμ του 1^{ου} αι. μ.Χ. που οριοθετούσε την έκταση της αγροτικής της περιφέρειας. [...] Διασκορπισμένα ανάμεσα σ' αυτά τα χωριά βρίσκονται πολυάριθμα αρχαία ερείπια από πεζούλες, φάρμες, στέρνες, τελετουργικές κολυμβήθρες (τα ιουδαϊκά *miqwa'ot*), αγροί αλλά και σπηλιές-τάφοι. Αυτή η περιοχή αποτελούσε το μεγάλο καλάθι της Ιερουσαλήμ, που προμήθευε τους κατοίκους της με ελαιόλαδο και κρασί, ποικίλα φρούτα και ξηρούς καρπούς, αλλά και λαχανικά που αναπτύσσονται σ' αυλάκια που αρδεύονται από τις πηγές των νεράν. Η Βηθανία (*Beth*) ταυτίζεται με σαφήνεια με το σύγχρονο χωριό της Παλαιστίνης *el-Azariyeh*. Τοποθετείται περί τα τρία χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Ιερουσαλήμ – κάτι το οποίο κατά προσέγγιση συμφωνεί με την απόσταση των 15 σταδίων (= 3 χλμ.) που μνημονεύονται στον Ιωάννη [...] Το μοντέρνο όνομα *el-Azariyeh* αποτελεί παραφθορά του ελληνικού Λαζαριον (= ο τόπος του Λαζάρου) αλλά στα χρόνια της Π.Δ. η Βηθανία ίσως ήταν γνωστή ως (*Beth*) *Ananaiah*. [...] Την εποχή του Ιησού τα σπίτια της αρχαίας Βηθανίας θα ήταν καλοχτισμένα με καλή κυκλοφορία του αέρα και μεγάλες εξωτερικές αυλές με προμήθειες για τα ζώα που χρησιμοποιούσαν για αγωγή στα κάτω δωμάτια, και με δωμάτια πάνω όπου έμεναν, μερικά εκ των οποίων στους εσωτερικούς τοίχους ήταν διακοσμημένα με απλά γεωμετρικά σχήματα.

¹⁶ Σε αντίθεση προς αυτούς ο Χριστός (ο οποίος ήδη στα κεφ. 1-10 έχει προβληθεί ως ο αμνός, ο Νυμφίος, ο Ναός και μάλιστα η πέτρα-το θυσιαστήριο, το φως και ο ποιμήν), όχι μόνο δεν αγνίζεται (αφού ο ίδιος δεν σχετιζόταν άμεσα με βαπτισμούς· 4, 2· πρβλ. 3, 22) αλλά χριείται από τη Μαρία και μάλιστα στα πόδια (όπου και τα σανδάλια που δεν ήταν άξιος να λύσει ο Βαπτιστής [1, 27]) με πολύτιμη νάρδο (όχι απλό ύδωρ ούτε απλό έλαιο αλλά χωρίς δάκρυα [7, 44-46]).

¹⁷ Το πρώτο σημείο στην «περιθωριακή» Κανά συνδέεται (1) με την έκτη/έβδομη ημέρα της πρώτης Μ. Εβδομάδος της ζωής του Ι. Χριστού που ξεκινά με την παρουσία Του στην έρημο πλησίον του Βαπτιστή, (2) τη μεσιτεία γυναίκας (που για πρώτη φορά εμφανίζεται στο Ιω.) και (3) τη χαρά του γάμου/της αναδημιουργίας *τη τρίτη ημέρα*. Αυτός (ο γάμος) διαρκούσε επτά ημέρες γεγονός που διασφάλισε ο Ιησούς με την παρουσία του. Βλ. Σ. Δεσπότη, Βιβλικό Συνειρμικό της περικοπής του Γάμου της Κανά (2, 1-11) *ΕΕΘΣΠΑ* 36 (2011) 319-342.

είναι ήδη *τέσσερις ημέρες* στο μνημείο. Συνεπώς το σημείο πραγματώνεται *την έβδομη μέρα* μετά την αρχική ενημέρωση της ασθένειας (11, 17) εφόσον ο Ιησούς παρέμεινε ακόμη δύο ημέρες στην έρημο πριν διακηρύξει τον ύπνο-την κοίμηση του φίλου του. Ενώ ο «ναός»-το σώμα Του αναστήθηκε την *τρίτη ημέρα* (2, 21-22· Α΄ Κορ. 15, 4), στην περίπτωση του Λ. φθάνει μετά από αυτήν και για να νοσηματοδοτήσει το αληθινό περιεχόμενο της *έβδομης ημέρας* αλλά και επειδή θεωρούνταν ότι η ψυχή την τέταρτη μέρα εγκατέλειπε οριστικά και αμετάκλητα το σώμα¹⁸. Τότε και ο θρήνος για τον νεκρό αποκλιμακωνόταν αν και η Μαριάμ συνεχίζει και μετά να *κάθεται*, ήτοι να θρηνεί και να οδυνάται¹⁹.

Στον παρακάτω πίνακα καθίσταται ευδιάκριτη η παραλληλότητα της αρχής και του επιλόγου των δύο ενοτήτων:

10, 40-11, 53: Μάρθα και Καϊάφας	11, 54-12, 11: Μαριάμ και Ιούδας
<p>[<small>ΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝΕΚΑ ΑΠΕΙΛΗΣ ΛΙΘΟΒΟΛΙΣΜΟΥ]</small></p> <p>40Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ.</p> <p>41Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν.</p> <p>42Καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἐκεῖ.</p>	<p>54 Ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κακεῖ ἔμεινεν μετὰ τῶν μαθητῶν.</p> <p>55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα ἵνα ἀγνίσωσιν ἑαυτοῦς.</p> <p>56 ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· τί δοκεῖ ὑμῖν; ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;</p> <p>57 Δεδώκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολὰς ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστὶν μνηύση, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.</p>
<p>11 53 ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.</p>	<p>12, 9-11 Ἔγνω οὖν [ὁ] ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστὶν καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.</p> <p>10 ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν,</p> <p>11 ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.</p>

¹⁸Καρακόλης, *Η θεολογική σημασία των θαυμάτων* 269.

¹⁹Βλ. υποσημείωση 229 της παρούσης εργασίας.

(γ) Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πρώτο μέρος του διπτύχου, το οποίο (πρώτο μέρος) κορυφώνεται με την ανάσταση του Λ. από τον κευθμόνα του Άδη, χρονικά δεν συνδέεται με το Πάσχα, όπως γιορτάζεται αιώνες τώρα στην Εκκλησία, αλλά και με την χειμερινή περίοδο των εβραϊκών Φώτων (αυτή «των Εγκαινίων») όταν και μέσα στο ψυχρό σκότος/έρεβος δεσπόζει το φως του Ναού και της επτάφωτης λυχνίας. Αυτό τεκμαίρεται με την ένσταση των μαθητών πριν την αναχώρηση για τη Βηθανία: «*ραββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;*» ⁹ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· «*οὐχὶ δώδεκα ὥραί εἰσιν τῆς ἡμέρας*²⁰; ἐάν τις περιπατῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· ¹⁰ἐὰν δέ τις περιπατῆ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ» (11, 8-10). Η πρόσφατη (σύμφωνα με τους μαθητές) προσπάθεια λιθοβολισμού έγινε κατά την εορτή των Εγκαινίων την περίοδο του χειμώνα.

Α. Χαρακτηριστικά του δίπτυχου (10, 40-11, 53 + 11, 54-12, 11)

Επί τη βάσει και των ανωτέρω τα χαρακτηριστικά στοιχεία του συγκεκριμένου διπτύχου, όπου για πρώτη φορά στην αφήγηση μετά από μεγάλο διάστημα προβάλλουν γυναικείες φιγούρες, είναι τα εξής: **(α) Η (διπλή) μετακίνηση μεταξύ της ερήμου και της Βηθανίας** όπου και πραγματοποιείται το κατεξοχήν σημείο²¹. Αυτή (η μετακίνηση) πλαισιώνεται από την παρουσία του στην Ιερουσαλήμ. Ενώ από τον ποιμένα αναμένει ο Ψ. 22 (Ο΄ προβλ. Αποκ. 7, 17) να οδηγήσει το ποίμνιό του σε χλοερούς τόπους, ο συγκεκριμένος ποιμήν/ηγέτης²² του Ιω. (που είναι ταυτόχρονα και η θύρα-το κατώφλι²³) προοδεύει²⁴ στη Γη της Επαγγελίας μέσω της ερήμου όπως και στην ανάσταση μέσω του πάθους το οποίο συνιστά στο Ιω. το πρώτο μέρος της Ύψωσης. Σημειωτέον ότι οι Ιουδαίοι απανταχού της γης επεδίωκαν να ταφούν στα χώματα της αγίας γης και μάλιστα με πρόσωπο προς τον περιλαμπρο Ναό για να βιώσουν σε πλεονεκτική θέση την ανάσταση στα τελικά έσχατα. Άρα η περιοχή του τάφου-**σπηλαίου** του Λαζάρου (που όμως ήταν προορισμένος για **όλη** την οικογένεια), αν και δεν εντοπίζεται σε κήπο ούτε ταυτίζεται με καινό/βασιλικό μνήμα (όπως του Ι. Χριστού στο Ιω.), είναι η πλέον προνομιακή τοποθεσία για έναν Ιουδαίο καθώς ανατολικά της Ιερουσαλήμ βρίσκονταν και οι τάφοι βασιλέων οι οποίοι καθαρίζονταν και στολίζονταν την περίοδο του Πάσχα (Μτ. 23, 1). Μάλιστα

²⁰ Προβλ. την χειμερινή ισημερία. Για τη σημασία αυτού του χωρίου βλ. Καρακόλης, *Η θεολογική σημασία των θαυμάτων* 262-263.

²¹ Γενικώς στο δίπτυχο των κεφ. 11-12 πλεονάζουν λεξήματα που σχετίζονται με πορεία-κίνηση με αποκορύφωμα το *Δεῦρο ἔξω* (11, 43) και τη «θριαμβευτική είσοδο» του Ι. Χριστού στα Ιεροσόλυμα αλλά και των Ελλήνων προς τον σαρκωμένο Λόγο για να τον δουν.

²² Ίσως ο ορθός τίτλος του Ιω. 10 δεν είναι ο καλός ποιμήν αλλά ο ηρωικός ηγέτης. Βλ. [Jerome H. Neyrey, The 'Noble Shepherd' in John 10: Cultural and Rhetorical Background](#), *Journal of Biblical Literature* 120.2 (2001) 267-291.

²³ Σύμφωνα με τον Σ. Σάκκο στο αρχαίο μαντρί δεν υπήρχε θύρα αλλά απλώς ένα ανοίγμα. Όταν τα πρόβατα συγκεντρώνονταν όλα μέσα στο μαντρί, ο ίδιος ο βοσκός για να τ' ασφαλίσει ξάπλωνε κατά πλάτος του ανοίγματος και αποτελούσε κυριολεκτικά τη θύρα. Βλ. *Η Αποκάλυψις του Ιωάννου. Τόμος Α΄*. Θεσσαλονίκη: Χριστιανική Ελπίς 2012, 683 νποσ 35. Προβλ. όμως και την παρατήρηση Σ. Μιουζ, *Ψυχολογικές προκλήσεις του επισκοπικού βαθμού μέσα στο σύγχρονο πολιτιστικό περιβάλλον*, *Σύναξη* 127 (2013) 41-56, εδώ 54: *Ένας ραββίνος μου έμαθε κάποτε ότι στα εβραϊκά η λέξη «πανίμ» σημαίνει όχι μόνο «πρόσωπο» αλλά και «κατώφλι». Όταν λέμε στον Κύριο «σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου...», προσευχόμεστε για δύο πράγματα: να βρεθούμε εμπρός στο πρόσωπο του Θεού και κάνοντάς το να περάσουμε το κατώφλι από τον θάνατο στη ζωή. Για τους Ορθόδοξους ο Χριστός είναι το κατώφλι μεταξύ του κτιστού κόσμου και της άκτιστης Βασιλείας του Θεού. «Εγώ εἰμί ἡ θύρα τῶν προβάτων» (Ιω. 10: 7). Οποιοσδήποτε θα ήθελε να περάσει από τον θάνατο στη ζωή, θα πρέπει να εισέλθει διαμέσου Αυτού ὁ ὅποιος εἶναι «ἡ οδός καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή» (Ιω. 14:6).*

²⁴ Σύμφωνα με το κεφ. 10 ο συγκεκριμένος ηρωικός ηγέτης πάντα προηγείται του ποίμνιού του.

στο Ιω. 11 η πορεία από την έρημο δεν κατευθύνεται στον ευρύχωρο²⁵-«ευσκιάφυλλο» οίκο του Λ. (που συνιστούσε τη γνωστή μονή του Ιησού και του κύκλου του όταν ανέβαιναν στα Ιεροσόλυμα) αλλά απευθείας στον **τάφο-μνημείο** που είναι σφραγισμένος με λίθο. Σημειωτέον ότι στην καρδιά του Ιω. (κεφ. 7-8), με φόντο την κορυφαία εορτή της Σκηνοπηγίας και μάλιστα (1) κατά την *μεγάλη έσχατη ημέρα* (όταν και ο Μεσσίας κράζει 7, 37), (2) στον ομφαλό της ιουδαϊκής γης, το Ιερό που θεωρούνταν ότι είναι κτισμένο πάνω στις πύλες του Άδη²⁶, ο Ιησούς-Γιαχβέ (εγώ ειμί) αυτοπροβάλλεται ως *η ζωοδόχος πηγή* του Πνεύματος. Συνεπώς ταυτίζεται με την «μετακινούμενη» **πέτρα της ερήμου** (Α΄ Κορ. 10, 4) - **το θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων**²⁷. Το τελευταίο «ραπιζόταν» με κλαδιά για να ρεύσουν ακριβώς από αυτό ποταμοί ύδατος ζώντος και να καθαρίσουν από την ενοχή όσους και όσα το περιέβαλλαν. Ακολουθώντας στο κεφ. 10 στον ίδιο χώρο (και μάλιστα στην περιφέρημη²⁸ ανατολική Στοά του «βασιλιά της ειρήνης» [!] Σολομώντος) οι θνητοί βροτοί/Ιουδαίοι που δεν παρέμειναν κατά χάριν αθάνατοι «θεοί» αφού διά της ανυπακοής εγκατέλειψαν τη διαθήκη (πρβλ. τον Αδάμ στην Εδέμ και τον ισραηλιτικό λαό στην έρημο)²⁹ σηκώνουν **λιθάρια** για να χτυπήσουν τον απεσταλμένο ποιμένα/ηγέτη. Στην υπό εξέταση περικοπή επίσης μετακινείται/σηκώνεται **ο λίθος** της εισόδου όχι όμως με τη φωνή του *Λίθου* (Μκ. 12, 10 κ.παρ.= Ψ. 117, 22 Ο΄) ή την πίστη που μετακινεί και όρη (Μκ. 11, 23 [Μ. Δευτέρα]) αλλά από τους περιεστώτες. Έτσι ευθύνουν την οδό του Λαζάρου από τον Άδη στη γη (όχι όμως και στα πόδια του Ιησού). Ουσιαστικά **το άγγιγμα** του λίθου από

²⁵ Συμπεραίνεται από το πολύτιμο μύρο αλλά και το γεγονός της φιλοξενίας της «ομάδος» του Ι. Χριστού, ότι ο Λ. έμεινε σε άνετη κατοικία.

²⁶ Εκεί τοποθετούσαν τον τάφο του Αδάμ, το κλείθρο που σφράγισε την άβυσσο του κατακλυσμού και την είσοδο του Άδη. Γιοακίμ Γνίλκα, *Χριστιανισμός και Ισλάμ. Μια νέα Προσέγγιση*. Μτφρ. Σωτ. Δεσπότης, Αθήνα: Ουρανός 2009, 366.

²⁷G. Wheaton, *The role of the Jewish feasts in John's Gospel*, University of Andrews 2010 research-repository.st-andrews.ac.uk/.../Gerald%20Wheaton%20PhD%20..., 120-121: *I have argued that fuller appreciation of the symbolic import of the water, willow and palm ceremonies may invite the reader to associate Jesus not with the Temple generally but with the altar specifically. This follows from a more balanced appropriation of the traditional backgrounds represented in the composite citation at 7:38: whereas a simple Temple association may follow naturally from Ezek 47 and Zec 14, the Ps 78 (Exod 17) background suggests Jesus may associate himself more precisely with the altar as the source of water. Finally, the symbolism of these ceremonies together with the Meribah background may hint that, like the rock in the wilderness, this altar (Jesus) must be struck to provide the life-giving water for the people. This final step more adequately accounts for the manifest atmosphere of mortal threat to Jesus in John 7-8 (an element of the context seldom considered in interpretations of 7:37-38) and dovetails closely with the image of water flowing from his pierced side in 19:34. Ο έντονος τονισμός στο κείμενο είναι δικός μου.*

²⁸ Πρβλ. Ιώσηπος, Αρχ. 9.237- 15.396.401- 20.220-222.

²⁹ Πρόκειται για τον Ψ. 82, 6 (Ο΄) που επικαλείται ο Κύριος στο κεφ. 10 σε όσους τον κατηγορούν για βλασφημία (10, 34). Πρβλ. [Jerome H. Neyrey, 'I Said: You Are Gods': Psalm 82:6 and John 10](http://www3.nd.edu/~jneyrey1/Gods.html). *Journal of Biblical Literature* 108.4 (1989) 647-663: *The typical features of the midrashic understanding of Ps 82:6-7 are clearly evident: (a) Sinai and the giving of the Torah, (b) Israel's obedience ("cleaving unto the Lord"), (c) deathlessness or immortality ("freedom from the Angel of Death" .."live and endure for ever like Me"), and hence (d) Israel being called god (Ps 82:6). This midrash makes explicit the generally assumed doctrine of the relation of sin and death found primarily in Genesis 1-3, for it points out that God created Adam "in His image and likeness," that is, deathless. Adam was deathless because holy and obedient ("I charged with one commandment which he was to perform and live and endure for ever"). Adam died precisely because he sinned and lost God's holiness and "image." This midrash also makes clear that interpreters of Ps 82:6-7 saw Sinai as a new creation, when the obedience, holiness, and deathlessness of Adam were restored to Israel, thus linking the Adam myth with the Sinai myth, as the following diagram suggests.* Ελήφθη από www3.nd.edu/~jneyrey1/Gods.html (ημερ. ανάκτησης 14.04.13). Ο τονισμός δικός μου.

τους περιεστώτες όπως και κατόπιν των νεκρικών ρούχων του Λαζάρου, αφού εκείνοι πρέπει να τον απελευθερώσουν από τις κειρίες (=νεκρικές υφασμάτινες λουρίδες βουτηγμένες σε κολλώδες άρωμα) και το σουδάριο, παραχωρούνται για να πιστοποιηθεί ακόμη ισχυρότερα το σημείο (πρβλ. το άγγιγμα της Μαριάς που αποτρέπεται στον κήπο της αναστάσεως [20, 17] και εκείνο της πλευράς στο οποίο προσκαλείται ο Δίδυμος Θωμάς [20, 27]).

(β) Οι *φωνές/κραυγές* ταυτόχρονα με την κινητικότητα δεσπόζουν στην υπό εξέταση ενότητα. Αυτές δεν προέρχονται από τα μοιρολόγια. Ο Ιησούς απευθύνεται δυναμικά (1) προς τα *έσω* (*ἐνεβριμήσατο* = επέπληξε 11, 33. 38)³⁰ όταν αντιμετωπίζει τον θάνατο ή/και την απιστία της Μαριάμ και των Ιουδαίων αλλά και (2) προς τα *έξω*. Το τελευταίο συμβαίνει (i) στην αποκορύφωση της περικοπής κατά την ανάσταση του Λαζάρου (11, 43) όταν ο «δημιουργικός» λόγος/η κραυγή του ελευθερώνει την ψυχή από τους νεκρούς [όπως επισημαίνεται με έμφαση στο 12, 1+17]). Προφανώς αυτή λυτρώνεται από τα *έγκατα* του σκοτεινού Άδη και τον άγγελο του θανάτου (πρβλ. νέκνια Ομ. Οδ. 11). Έχει προηγηθεί η ευχαριστία για την ακοή προς τα *άνω*/τον Πατέρα όπου στρέφεται το βλέμμα Εκείνου που πριν είχε δακρύσει ενώπιον της κατάληξης των βροτών (11, 35). Η δραστική-αναδημιουργική επενέργεια του λόγου του *Λόγου*, τονίζεται από τον Ευαγγελιστή για άλλη μια φορά στο κεφ. 12 όταν επισημαίνει ότι η έγερση *ἐκ νεκρῶν* πραγματοποιήθηκε μέσω του *φωνέω/της κλήσης*: *ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὦν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν* (12, 17).

Στην εισαγωγή του Ιω. είναι η φωνή του Βαπτιστή που κινητοποιεί στην αναγέννηση δύο μαθητές (1, 35-37). (ii) Κραυγή από τον Ιησού ακούγεται στα Ιεροσόλυμα στο τέλος (φινάλε) της δημόσιας δράσης του (12, 44) μετά τα λόγια τού «μεγαλοφωνότατου» Ησαΐα (12,38-43 Ησ. 53, 1· 6, 10) ο οποίος ακούστηκε και στην εισαγωγή του Ιω. (1, 23 = Ησ. 40, 3 Ο'). Εν προκειμένω δεν είναι ο Λ. που φανερώνεται αλλά ο Ιησούς-το φως ο οποίος κρύβεται από αυτούς. Για έσχατη φορά δημόσια παρουσιάζεται ως Εκείνος που εκπέμπει λόγο που τελικά θα καταδικάσει κατά την έσχατη μέρα (12, 8) αφού ήλθε ως φως στο σκοτάδι προκειμένου *να σώσει* γεγονός που απέδειξε κατεξοχήν η ανάσταση του Λ. από το ζοφερό σκότος. Είναι χαρακτηριστικό εν προκειμένω ότι στο Ιω. δεν εμπεριέχεται το γεγονός της κατάκρισης-ξήρασης της συκιάς εκτός της Βηθανίας τη Μεγ. Δευτέρα (Μκ. 11, 12. 20). Ο Λ. παρότι δεμένος και καλυμμένος στο πρόσωπο περπατά ενώ οι «ελεύθεροι» ακροατές των Ιεροσολύμων (ὄχλος και ἄρχοντες) επιδεικνύουν απιστία. Μεταξύ των δύο κραυγών του Ιησού, παρεμβάλλεται αυτή (η κραυγή) του ὄχλου κατά τη «θριαμβευτική είσοδο» στην Πόλη (Ο' Ιω. 12, 13 = Ψ. 118, 25) και η φωνή του Πατέρα μετά την ανάβαση των αποκλεισμένων από τα ενδότερα του Ιερού Ελλήνων στον αυθεντικό Ναό (12, 12)³¹ που εκλαμβάνεται ως διοπετής βροντή ή φωνή αγγέλου (12, 28-29). Συνδυάζεται με τη δόξα του Ιησού και την κρίση/εκβολή του άρχοντα του κόσμου όχι από τον τάφο αλλά από το σύμπαν (πρβλ. 16, 11). Αυτός, που στο Λκ. 10, 18 μετά την επιστροφή των Εβδομήκοντα «εκπροσώπων» των εθνών πίπτει ως αστραπή, τη νύκτα της παράδοσης θα καταλάβει τον Ιούδα (13, 27) και επιτίθεται στο «σκότος» εναντίον του κυρίαρχου επί του Άδη (14, 30).

Τελικά όντως ο Ιησούς δεν αναφέρεται ως Λόγος εκτός του Προοιμίου. Η βασική του λειτουργία, όμως, στο τέλος (φινάλε) της δημόσιας δράσης, παραμένει ο *λόγος Του* που ταυτίζεται με την εντολή του Πατέρα και όπως αποδεικνύεται και με την ανάσταση του Λαζάρου αλλά και των δύο αδελφών του χορηγεί ζωή αιώνια. Σημειωτέον ότι όλες αυτές οι φωνές συνδυάζονται με την εναλλαγή έντονων συναισθημάτων (χαρά [11, 15]- οργή + δάκρυ [11, 33-38] + εκτόνωση [=δείπνο 12, 2]-θρίαμβος-ταραχή).

³⁰ Βλ. υποσ. 11 στην παρούσα εργασία.

³¹ Μπατ-Κολ. Πρβλ. 1, 33 (έμμεση αναφορά του Βαπτιστή στη φωνή).

(γ) Οι οσμές. Εκτός από την κινητικότητα, τις φωνές και την εναλλαγή συναισθημάτων, στο υπό εξέταση δίπτυχο κυριαρχεί και η λειτουργία της όσφρησης. Στη Βηθανία κοντά στο όρος των Ελαιών ο τάφος/το σπήλαιο του Λαζάρου που δεν βρίσκεται σε κήπο όπως του Ιησού ούτε είναι καινός, *όζει* (= βρωμά). Ο τετελεστηκώς κάτοικός του βρίσκεται σε αποσύνθεση παρά τη μυράλειψη του πτώματος όπως και ο τοποθετήσας το *βδέλυγμα* (= βρώμα)³² Αντίοχος ο Επιφανής εξέπεμπε δυσοσμία ήδη στην επιθανάτια κλίνη³³. Αντιθέτως ο οίκος της Μαρίας και του Λαζάρου κατά το δείπνο γέμισε με μύρο όπως και τα Άγια του Ναού πληρώνονταν με θυμίαμα: ενώ η Μάρθα διακονεί παρασκευάζοντας προφανώς τροφές (που αναδύουν τις δικές τους οσμές), η Μαρία χρίει τα πόδια (και όχι την κεφαλή) του βασιλιά της με (ινδική) *νάρδο πιστική* (αυθεντική ή υγρή) *πολύτιμη* (ίση με τις ετήσιες απολαβές ενός εργάτη)³⁴. Σημειωτέον ότι αυτή η χρίση προφανώς γίνεται στον ίδιο χώρο υποδοχής/τον όροφο όπου στο κεφ. 11 βρισκόταν καθιστή και θρηνούσε την απώλεια. Η Μαριάμ δεν πραγματοποιεί τη χρίση για να ζητήσει συγχώρεση (αφού πλέον δεν εκχέει δάκρυα όπως στο 11, 33) επειδή οδήγησε τον Ιησού στο να *εμβριμήσει* το πνεύμα αλλά διότι παρότι γυναίκα, στο Ιω. διαθέτει προφητικό χάρισμα όπως και ο Καϊάφας. Όπως ο ίδιος ο Ιησούς αποκαλύπτει, συνειδητοποιεί ότι Αυτός αν και η ανάσταση και η ζωή θα πεθάνει. Η συγκεκριμένη οσμή της βαλεριάνας από την Άπω Ανατολή συνδυάζεται στην φαντασία του ακροατή με (1) τα αρώματα της άνοιξης αφού επισημαίνεται στο Ιω. ότι φθάνει το ιουδαϊκό Πάσχα (άρα είναι άνοιξη 11, 55). Έτσι (ο ακροατής) προϊδεάζεται για την οσμή (2) του κήπου-της νέας Εδέμ, όπου σταυρώνεται και ανασταίνεται ο θεωρηθείς ως «κηπουρός» Ιησούς, και (3) το μίγμα του «νυκτερινού-κρυφού μαθητή» Νικόδημου από σμύρνα και αλόη όχι μιας λίτρας αλλά εκατό³⁵! Στην περίπτωση της Μαριάμ, της αδελφής του Λαζάρου, η οποία μετατρέπει την οικία της σε μικρογραφία της Εδέμ *αγγίζοντας* μάλιστα τον διδάσκαλό της (σε αντίθεση προς τη Μαγδαληνή), η πνευματική *ανάστασή της* τελειώνεται με την *εδαφιαία* (!) προσκύνηση-χρίση του Ιησού η οποία αυτή τη φορά δεν γίνεται για να εκφράσει το παράπονο όπως στο 11, 32. Σημειωτέον ότι η σωματική ανάσταση του Λ. έγινε άμεσα με τον λόγο (τον οποίο *δεν* χρησιμοποιεί ο Ιησούς στα περισσότερα σημεία και μάλιστα σε αυτά της Κανά) και δεν κορυφώθηκε στην προσκύνηση του Κυρίου. Η χρίση της Μαριάμ αποτελεί (1) πρόγευση της ταφής και της ανάστασης σε ανοιξιάτικο κήπο (!) και ταυτόχρονα (2) συνιστά χρίση του Βασιλέα που πρόκειται να εισέλθει στην Ιερουσαλήμ υπό τη «σκιά» των φοινίκων. Βεβαίως αυτή η χρίση στο Ιω. (σε αντίθεση προς τα συνοπτικά Ευαγγέλια) δεν γίνεται στην

³² < βδέω= πέρδομαι. *Βδέλυγμα* της ερημώσεως είναι η βρώμα η οποία αναγκάζει το πλήθος να διαλυθεί κρατώντας τη μύτη του (Κ. Σιαμάκη, *Σύντομο Λεξικό της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1988 ad loc). Το βδέλυγμα της ερημώσεως το οποίο στο Δν. 9, 27 ταυτίζεται με την έγερση βωμού προς τιμήν του Ολύμπιου Διός από τον Αντίοχο Δ' Επιφανή το 167 π.Χ., από άλλους ερμηνευτές έχει ταυτιστεί με τη διαταγή του Καλλιγούλα το καλοκαίρι του 40 μ.Χ. να τοποθετηθεί εικόνα του στο Ναό των Ιεροσολύμων και από άλλους με τα γεγονότα του Αυγούστου του 70 μ.Χ. όταν και οι λεγεώνες του Τίτου ύψωσαν τα λάβαρα τους στην αυλή του Ναού και προσφώνησαν το γιο του Βεσπασιανού ως αυτοκράτορα-imperator. Στο χρονικό όμως εκείνο σημείο δεν υπήρχε περιθώριο διαφυγής όπως προϋποτίθεται στο Μκ. 13. Βλ. J. S. Kloppenborg, *Evocatio Deorum and the Date of Mark*, *JBL* 124 (2005) 419-450.

³³ Πρβλ. Β' Μακ. 9, 12: *καί μηδὲ τῆς ὁσμῆς αὐτοῦ δυνάμενος ἀνέχεσθαι ταῦτ' ἔφη δίκαιον ὑποτάσσεσθαι τῷ θεῷ καὶ μὴ θνητὸν ὄντα ἰσόθεα φρονεῖν*. Σύμφωνα με τον Παπία ανάλογη δυσοσμία εξέπεμπε και το πτώμα του Ιούδα (Απολιναρίος). *Die Apostolischen Väter* (Διδαχή, Επιστ. Βαρνάβα, Ιγνατίου Επιστολές, Κλήμεντος Ρώμης Επιστολές, Μαρτύριο Πολυκάρπου, Παπία Αποσπάσματα, Πολυκάρπου Επιστολή, Ποιμὴν Ερμά, Προς Διόγνητον), Griechisch - Deutsche Parallelausgabe von A. Lindemann, H. Paulsen, Tübingen: Mohr, 1992, 296.

³⁴ Γενικά ό,τι έχει να κάνει με μυράλειψη σχετίζεται με το 300: η νάρδος κοστίζει 300 δηνάρια και συνδέεται με τη λίτρα (327 γρ.).

³⁵ Περισσότερα από τριάντα δύο κιλά!

κεφαλή όπου έχει έλθει και καθίσει το Πνεύμα, το περιστέρι της *αναδημιουργίας* (1, 33), διότι στο πνευματικό Ευαγγέλιο αυτός που σφραγίζει τον Υιό είναι μόνον ο Πατέρας.

Ήδη εντοπίσαμε την κίνηση, τις φωνές, τις οσμές αλλά και τη συμμετοχή της αφής που διαπερνούν το υπό εξέταση δίπτυχο. Η γεύση είναι επίσης παρούσα με το δείπνο που συνιστά το πλαίσιο του δείπνου (12, 1). Τέλος σε αυτό συμμετέχει και η σημαντικότερη αίσθηση, η όραση κατεξοχήν στην εντυπωσιακή εικόνα της ανάστασης του τετραήμερου νεκρού. Εμφανίζεται στην είσοδο ως μούμια, εφόσον όπως ήδη επισημάνθηκε πρέπει οι περιεστώτες να απελευθερώσουν τον κινούμενο Λ. από τα νεκρικά σάβανα. Μάλιστα ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το *θεάωμαι-θεώμαι* για να αποτυπώσει την εμπειρία των Ιουδαίων των *έλθόντων προς την Μαριάμ*, οι οποίοι και τελικά *πίστευσαν* (11, 45). Πρόκειται για ρήμα, το οποίο όπως αποδεικνύει και το Α΄Ιω. 1, 1 (Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, [...] ὁ *έωράκαμεν* τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ *έθεασάμεθα*) δεν εκφράζει την απλή όραση (11, 40) αλλά την έκπληξη, την απόλαυση και την εμπειρία/γνώση που αυτή προσφέρει (Ιω. 1, 14).

Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να συνδέσουμε την ανάσταση του Λαζάρου και των αδελφών του σε συνάφεια με ό,τι συμβαίνει στο προηγούμενο κεφάλαιο και όχι σε διασύνδεση με τα επόμενα, όπως συνήθως συμβαίνει στα υπομνήματα. Άλλωστε ήδη επισημάνθηκε ότι το κεφ. 11 έχει ως αφορμή το στ. 10, 39 ενώ και η επισήμανση της αλλαγής του χρόνου συμβαίνει στο στ. 11, 55, μετά την πραγμάτωση της ανάστασης του Λ.

Β. Η ανάσταση του Λαζάρου υπό την ερμηνευτική οπτική της εορτής των Εγκαινίων (Χανουκά)³⁶

Στο κεφ. 10, που προηγείται του έσχατου σημείου, τα θέματα είναι τα εξής: (α) Ο γνωστός ήδη από το κεφ. 1 ως πασχάλιος αμνός του Ησαΐα, εμφανίζεται ως η θύρα και ως ποιμήν ο οποίος επικοινωνεί με το ποίμνιο κατεξοχήν με τη φωνή αν και για κάποιους Ιουδαίους τα ρήματά του είναι λόγια μαινόμενου δαιμονισμένου (10, 21). Αυτός είναι ο ηρωικός ηγέτης, ο οποίος σε αντίθεση προς τον μισθωτό /αρχιερέα (Καϊάφα), θυσιάζεται *υπέρ* των προβάτων και μάλιστα *εκούσια* για να τους χορηγήσει ζωή. Αξιοσημείωτη είναι η επισήμανση ότι έχει *και άλλα πρόβατα* εκτός αυτής της ποιμνής τα οποία πρέπει να ενωθούν υπό τη δική του προστασία/καθοδήγηση. Η απαρχή αυτών κατακλείει την δημόσια παρουσία του Ιησού στο Ιω (12, 20-26). Πρόκειται για την ιεραποδημία των εθνικών διά της μεσιτείας όχι γυναικός αλλά δύο «Ελλήνων» μαθητών του (πρβλ. και την παρεμβολή τους κατά τον πολλαπλασιασμό των άρτων σε όρος της Γαλιλαίας: 6, 7-8) και την ταύτιση του Ιησού με τον «μυστηριακό» σπόρο που ενταφιάζεται μόνος για να πολλαπλασιαστεί³⁷. (β) Ακολουθεί στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης εορτής (της χειμωνιάτικης επετείου των Εγκαινίων του Ναού) και σε συγκεκριμένο χώρο του Ιερού (τη στοά Σολομώντος) η διαπίστωση ότι οι ιεροσολυμίτες δεν ανήκουν στο ποίμνιο. Έπεται η εξαιρετική αποκάλυψη *έγώ και ὁ Πατήρ ἔν ἔσμεν* (10, 30).

Κατά τη διάρκεια της Χανουκά (όπως επονομαζόταν η συγκεκριμένη εορτή) γιορταζόταν η αποκάθαρση και επαναλειτουργία του Ναού στον ιουδαϊκό ομφαλό της γης μετά την τοποθέτηση του *βδελύγματος της ερημώσεως* από τον επίγονο του Αλεξάνδρου, τον Σελευκίδα

³⁶ Ο συμβολισμός της συγκεκριμένης εορτής και η διασύνδεσή του με το Ιω. 10 καταγράφεται στο G. Wheaton, *The role of the Jewish feasts in John's Gospel*, University of Andrews 2010 *research-repository.st-andrews.ac.uk/.../Gerald%20Wheaton%20PhD%2...*, 123-145.

³⁷ Αυτή η ρήση του Ιησού βρίσκεται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς αυτή προς το Ναθαναήλ που σχετίζεται με το ύψος (1, 51).

Αντίοχο Δ', ο οποίος και έμεινε στην ιουδαιοχριστιανική παράδοση ως ο κατεξοχήν θεομάχος /αντίχριστος αφού σφετεριζόταν ως *Επιφανής* την *ισοθειϊα*. Σημειωτέον ότι αυτήν ισχυρίζεται και ο ποιμήν Ιησούς με την προαναφερθείσα αποκαλυπτική αυτοαποκορύφωση (10, 30) αλλά και την προσθήκη ότι κανείς (συνεπώς ούτε ο Άδης/άγγελος του θανάτου) **δεν μπορεί να αρπάξει τα πρόβατα από το χέρι του**. Επιπλέον κατά την εορτή των Εγκαινίων γινόταν ανάμνηση/ενθύμηση της μη εκούσιας **θυσίας** των Μακκαβαίων **υπέρ** του έθνους με την προοπτική και της ανάστασης και των ιδίων ως μαρτύρων αλλά και του έθνους ολόκληρου. Το τελευταίο αναμενόταν να **συσπειρωθεί** μέσω (1) της ιεραποδημίας στο Ναό (όπου προσφέρθηκε ως θυσία υπέρ του έθνους από τον Αβραάμ του Ισαάκ [ακεντά³⁸]) και (2) της βρώσης της σάρκας του πασχάλιου αμνού. Την ανάσταση την πραγματοποιεί ο Θεός ως δημιουργός του σύμπαντος και ελευθερωτής.

Στο τέλος της ενότητας του Ιω. 10 οι Ιουδαίοι της αγίας Πόλης δεν επιχειρούν να γκρεμίσουν τον Ιησού όπως συμβαίνει στους Συνοπτικούς με τους συμπολίτες της Ναζαρέτ (Λκ. 4, 29) αλλά να τον λιθάσουν (πρβλ. Πρ. 7 [Στέφανος!]). Πλέον δεν τον θεωρούν ως δαιμονισμένο αλλά ότι βλασφημεί όπως ο Αντίοχος ο Επιφανής: ³¹Εβάστασαν πάλιν λίθους οί Ιουδαίοι ίνα λιθάσωσιν αυτόν. ³²ἀπεκρίθη αυτοίς ό Ιησοῦς· «πολλά ἔργα καλά ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ Πατρός· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον ἐμὲ λιθάσετε;» ³³ἀπεκρίθησαν αὐτῶ οί Ιουδαῖοι· «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε **ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν**».

Όπως ήδη επισημάνθηκε, ήδη στην ενότητα των κεφ. 7-9 (που ανακαλεί το πάλιν [7, 19- 8, 59]) ο Ιησούς με φόντο τη φθινοπωρινή εορτή της Σκηνοπηγίας, έχει ταυτιστεί με το Ναό και ιδιαιτέρως με το **θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων** από το οποίο αναμενόταν να αναβλύσει η ζωοδόχος πηγή που θα μετατρέψει τις στέπες σε παραδείσους.

Ταυτόχρονα στο κεφ. 6 (στο πλαίσιο της εορτής του Πάσχα) ο Ίδιος μετά την τροφοδοσία στο όρος και τη χλόη (6, 3. 10) και έξοδο μέσω θαλάσσης, διακηρύσσει ότι αυτός είναι το αληθινό μάννα εξ ουρανού, ο αυθεντικός πασχάλιος αμνός ο οποίος χορηγώντας τη σάρκα του (προφανώς μέσω σφαγής), παρέχει ζωή αιώνια και συμβάλλει στην ανασυγκρότηση της Διαθήκης και τη συσπείρωση του λαού³⁹.

Έχοντας υπόψη τον ανωτέρω συμβολισμό της εορτής των Εγκαινίων, όπου στο Ναό συμμετείχαν κατεξοχήν Ιουδαίοι της Ιερουσαλήμ, καθώς η ανάβαση στην Αγία Πόλη συνηθιζόταν την άνοιξη και το φθινόπωρο (και στις αντίστοιχες εορτές) και όχι τον χειμώνα όταν κυριαρχεί το σκότος, μπορούμε να εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα αναφορικά με τα μηνύματα που εκπέμπει ο Ιωάννης μέσω του επισυναπτόμενου έσχατου σημείου της ανάστασης.

A. Σε αντίθεση προς τον συνονόματό του *Ελεάζαρο* του Δ' Μακ. (κεφ. 7) που αρνείται να φάει ακάθαρτα βρώματα και μαρτυρεί διά πυρός με τη βεβαιότητα ότι ο Θεός θα τον αναστήσει, **ο Λάζαρος** από τη Βηθανία δεν είναι ούτε ο ήρωας ούτε ο ααραωνίδης γέροντας αλλά και ούτε καν ο πτωχός δούλος (πρβλ. Λκ. 16 [παραβολή πλουσίου και Λαζάρου]) αφού από το κείμενο εξάγεται το συμπέρασμα ότι η οικογένειά του ήταν ευκατάστατη. Παραδόξως μάλιστα η συγκεκριμένη οικογένεια δεν είναι πολύτεκνη αφού κανένα από τα τέκνα του Σίμωνα δεν φαίνεται να είναι παντρεμένο. Όπως ήδη επισημάνθηκε, είναι χαρακτηριστικό ότι ο Λ. δεν παρουσιάζεται καν να ομιλεί ακόμη και στο τραπέζι του κεφ. 12. *Κοιμάται* μετά από ασθένεια

³⁸ Περί της Ακεντά βλ. Ν. Ολυμπίου, *Από τη θυσία του Αβραάμ στην 'Akedah Yitzhak*, Αθήνα: Έννοια 2008, passim.

³⁹ Γενικότερα στα κεφ. 5-10 περιγράφεται μια εκτυλισσόμενη δίκη του Ιησού ο οποίος ισχυρίζεται ότι είναι η ζωή και ότι επιτελεί κρίση.

και ανίσταται παρότι τετραήμερος νεκρός. Αυτό συμβαίνει χωρίς να έχει γίνει μάρτυρας χάριν του έθνους του. Εγείρεται στο παρόν μέσω του παντοδύναμου λόγου του Χριστού διότι αυτός και οι αδελφές του είναι αγαπημένοι φίλοι του Χριστού. Υποθέτω ότι ο Ιωάννης στην αρχή της περικοπής ξεκινά πρωθύστερα με την ενέργεια της Μαρίας να αλείψει τον Κύριο με μύρο για να αποτυπώσει το κλίμα της αγάπης προς τον Ιησού που προκαλεί ανάσταση χωρίς να προϋποτίθεται η απόλυτη υπακοή στο Νόμο/την Τορά. Όποιος εμπιστεύεται τον Ιησού, οφείλει να έχει τη βεβαιότητα ότι κατέχει την πληρότητα της ζωής: ²⁸καὶ γὰρ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα καὶ οὐχ ἄρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου⁴⁰. ²⁹ὁ Πατὴρ μου ὁ δέδωκέν μοι πάντων μεῖζόν ἐστιν, καὶ οὐδεὶς δύναται ἄρπάξειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς. ³⁰ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν (10, 29-30).

Β. Η ανάσταση των μαρτύρων και του έθνους αναμενόταν να γίνει από τον **Δημιουργό Θεό** του σύμπαντος και του ανθρώπου ο οποίος είναι και ταυτόχρονα και κριτής Κύριος. Με αυτόν ο Ιησούς όπως διακηρύσσει στο 10, 30 είναι **ένα**. Βρίσκεται σε απόλυτη κοινωνία αφού είναι και ο ίδιος δημιουργός. Αυτό πιστοποιεί στον ακροατή ήδη στον προοιμιακό ύμνο το **πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο** (1, 2) αλλά και η ουσιαστική σχέση του με την αυθεντική ζωή και το φως (1, 4). Πιστοποιείται και στους Ιουδαίους με τη χορηγία της πλέον πολύτιμης αισθήσεως της οράσεως σε έναν εκ γενετής τυφλό μέσω της δημιουργίας πηλού (9, 6· πρβλ. Γέν. 2, 7 [!]) και της νύψης στην κολυμβήθρα Σιλωάμ (= απεσταλμένος). Πρόκειται για ένα σημείο που εκτυλίσσεται παράλληλα προς τη θεραπεία του παραλύτου στην άλλη μεγάλη δεξαμενή, βόρεια της Ιερουσαλήμ, αυτή της Βηθεσδά. Και τα δύο σημεία πλαισιώνουν την ενότητα των κεφ. 5-10. Ο τυφλός μεταβαίνοντας από το σκότος στο φως, όπως συμβαίνει σε άλλη κλίμακα και με τον Λάζαρο, και παρότι το άμεσο περιβάλλον του διακατέχεται από φόβο ενώπιον των ιουδαϊκών αρχών, τον ομολογεί με παρρησία και τον αναγνωρίζει-πιστεύει ως Υιό του Θεού. Ταυτόχρονα φέρνει στο φως την τυφλότητα (οξύμωρο) των Ιουδαίων ταγών. Το ίδιο Πρόσωπο ο Ιησούς ως συνδημιουργός του σύμπαντος, παρότι συμπάσχει με την ανθρώπινη τραγωδία, ανασταίνει άμεσα με τον λόγο του τον τετραήμερο νεκρό.

Γ. Στη Χανουκά ως κατεξοχήν θεομάχος παρουσιαζόταν ο Αντίοχος ο Δ' και οι Έλληνες που ήθελαν να βεβηλώσουν το Ναό με τη λατρεία του Διός ο οποίος ως Ζευσ συσχετιζόταν με τη ζωή και την τάξη. Στην περικοπή που εξετάζουμε ως αντίχριστοι εμφανίζονται οι λειτουργοί και υπερασπιστές του Ιερού: οι αρχιερείς και οι Φαρισαίοι. Πρόκειται για τους «τυφλούς» (κεφ. 9) – «μισθωτούς» ποιμένες (κεφ. 10) που όταν βλέπουν τον λύκο φεύγουν (πρβλ. *Βίος Ιωσήπου*) αντί να θυσιασθούν οι ίδιοι. Σε αντίθεση προς τον Λ. και τις αδελφές του που ανασταίνονται, οι μισθωτοί ποιμένες του Ναού συσκέφτονται να ενταφιάσουν τη ζωή. Τελικά ο Ναός δεν καταλύεται από το βδέλυγμα της ερημώσεως αλλά από τη στάση των αρχόντων αυτού του Ιερού που θέλουν **πάση θυσία** να αποτρέψουν αυτό το ενδεχόμενο ιδίως την περίοδο του Πάσχα κατά την οποία στο οχυρό Αντωνία (βόρεια του Ναού) αυλίζονται οι Ρωμαίοι και στο παλάτι του Ηρώδη βρίσκεται ο Πιλάτος ο οποίος εισήλθε θριαμβευτικά στην πόλη όχι σε όνο αλλά σε άρμα. Αυτό το γνωρίζουν οι ακροατές του Ιω. αφού ήδη κατά τη συγγραφή του έχει παρέλθει μια τριακονταετία από την άλωση της Ιερουσαλήμ και την πυρπόληση του Ναού. Ρόλο *αντιθέου*

⁴⁰ Πρβλ. [Jerome H. Neyrey, 'I Said: You Are Gods': Psalm 82:6 and John 10. Journal of Biblical Literature 108.4 \(1989\) 647-663](http://www3.nd.edu/~jneyrey1/Gods.html)<http://www3.nd.edu/~jneyrey1/Gods.html>: If we are correct that Ps 82:6 is understood in 10:34-36 in line with its basic midrashic interpretation, then the remark in 10:28-29 that "no one shall snatch them out of my hand" probably echoes what the midrash discusses in terms of the Angel of Death whose power over God's people was restrained. The Angel of Death will not snatch Jesus' followers/sheep either from his hand or God's hand.

διαδραματίζει και ένας εκ των μαθητών, ο μοναδικός που προέρχεται από την Ιούδα (χωριό Καριώτ): ο Ιούδας. Αυτός παρουσιάζεται παράλληλα («συνοπτικά») με τον Καϊάφα στο προαναφερθέν δίπτυχο. Ο ίδιος ο Ιησούς στο τελευταίο του δείπνο θα υπαινιχθεί ότι είναι δυνατόν κάποιος που τρώει τη σάρκα του να φανεί αγνώμων, να δαιμονιστεί και να βυθιστεί στο σκοτάδι (13, 18 = Ψ. 41, 10). Αντιθέτως οι Έλληνες, θέλοντας να δουν τον Ιησού, παρουσιάζονται να πραγματοποιούν την ιεραποδημία στον αυθεντικό Ναό. Αυτή αναμενόταν να πραγματοποιηθεί κατεξοχήν από τους Ιουδαίους της Διασποράς πάνω στους ώμους των αλλοεθνών (Ησ. 60, 4). Ο Έλληνας αποτελούν την απαρχή της σύναξης των διασκορπισμένων, των προβάτων εκτός της παραδοσιακής ποιμνής (πρβλ. 7, 35)⁴¹. Τελικά η πραγματική εορτή των εγκαινίων θα εορταστεί με την ύψωση του κατεξοχήν Ανθρώπου και Βασιλέα αφού από την πλευρά του θα ρεύσουν στις απαρχές της «οικογένειάς» του το αίμα και το ύδωρ που αναμενόταν να εγκαινιάσει ολόκληρο το σύμπαν με αφετηρία το θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ότι η περικοπή του Λαζάρου όντως συνδέεται με τα επόμενο κεφάλαιο συγκροτώντας ένα δίπτυχο όπου κυριαρχεί η κινητικότητα, οι φωνές, οι οσμές και η εναλλαγή συναισθημάτων. Πρέπει όμως να αναγνωσθεί και με την προηγούμενη τελευταία ενότητα του κεφ. 10 και να ερμηνευθεί με φόντο το συμβολισμό της εορτής των Εγκαινίων.

⁴¹ Βλ. το επόμενο κεφ. Η Κλήση των Μαθητών και η Συνάντηση των Ελλήνων στο *Κατά Ιωάννη*.

Ιω 11: Εκ του θανάτου εις την ζωήν (Κλιμάκωση του «Βιβλίου των σημείων» -Ο Ιησούς ανάσταση και ζωή)

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.

² Ἦν δὲ **Μαριάμ** ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρω καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.

⁵ **ἠγάπα** δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. ὥς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπω δύο ἡμέρας, ³⁹ λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος Μάρθα· κύριε, **ἤδη ὄξει, τεταρταῖος γὰρ ἐστίν.**

⁴⁵ Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαριάμ καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν·

⁴⁶τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπήλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπαν αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς.

⁴⁷ Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι Συνέδριον καὶ ἔλεγον· «**τί ποιῶμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα;** ⁴⁸ **ἐὰν ἀφώμεν αὐτόν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς Αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.**»

⁴⁹ εἰς δὲ τις ἐξ αὐτῶν **Καϊάφας**, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· «**ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, ⁵⁰οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρεי ὑμῖν ἵνα εἰς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.**»

⁵¹ τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου ἐπροφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ⁵² καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ δισκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἓν.

⁵³ ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

⁵⁴ Ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι παρησιᾶ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπήλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κακεῖ ἔμεινεν μετὰ τῶν μαθητῶν

Ιω 12 (Τιμὴ πρὸς τὸν Ἰησοῦ)

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν **Λάζαρος**, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦς.

³ Ἦ οὖν **Μαριάμ** λαβοῦσα λίτραν μύρον νάρδου πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· **ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.**

² Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ **δειπνον** ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν ἐκ τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.

ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη **ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.**

⁹ Ἐγὼ οὖν [ὁ] ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστὶν καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ¹⁷ ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος, ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

¹⁸ Διὰ τοῦτο [καὶ] ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποικέναι τὸ σημεῖον. ¹⁹ οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπαν πρὸς ἑαυτούς· «**θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπήλθεν.**» ¹¹ ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπήγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

⁴ λέγει δὲ **Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης** εἰς [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι· «**Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;**»

⁶ εἶπεν δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.

¹⁰ ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν,

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

A. Η φιλολογική δομή του Ιω. 13-17

Η Αρχιερατική Προσευχή (ΑΠ) συνιστά τον επίλογο, την αποκορύφωση του αποχαιρετιστήριου λόγου (ένα είδος *Διαθήκης*) του Ιησού προς τους μαθητές Του. Αυτός καλύπτει το 1/4 του Ιω. και ακούγεται τη νύκτα πριν την Ύψωση κατά την (Προ)Παρασκευή του Πάσχα στο πλαίσιο ενός οίκου (δεν χαρακτηρίζεται ως *ανάγειον* στο Ιω.), αν και στο 14, 31 σημειώνεται *ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν χωρίς, ὅμως, ἐν συνεχείᾳ* να δηλώνεται αν ὄντως υπάρχει απομάκρυνση από τον χώρο. Ο αποχαιρετιστήριος λόγος αφορά στο άμεσο μέλλον του Ιησού, το απώτερο μέλλον των μαθητών (χωρίς να παραλείπονται αναφορές στο παρελθόν και στο παρόν) αλλά και των πιστευόντων, ἄρα των ακουόντων το Ευαγγέλιο περί τα τέλη του 1^{ου} αι. μ.Χ.. Σε κάθε περίπτωση η συγκεκριμένη νύκτα πριν την Ύψωση είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι δυνάμεις του σκότους (Σατανάς+Ιούδας+κόσμος/σπείρα μετά *φανών!*) θα επιχειρήσουν να καταλάβουν το Φως (1, 5) που αποκαλύπτεται με το *Ἐγώ εἰμι ἀπολύτως* (18, 5).

Η δομή του συγκεκριμένου Λόγου, όπου δεσπόζουν η αγάπη του Ιησού και το μίσος του κόσμου, έχει συγκεκριμένη αρχιτεκτονική και ακολουθεί τον χιασμό⁴².

A. 13, 1-38: Εισαγωγή: *Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ Κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς* (13, 1). Ο Ιησούς *δοξάζεται* και ο Θεός *δοξάζεται* εν Αυτῷ διὰ τῆς καινῆς, τέλειας (με την έννοια της ανυπέρβλητης αλλά και της τελείωσης της Οικονομίας) θυσιαστικής κενωτικής αγάπης που επιδεικνύει στους εύθραυστους μαθητές Του. Αντιστοίχως θα αναγνωρίζονται και εκείνοι: *³⁴Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ³⁵ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.* Σε αυτήν την ενότητα διακρίνονται τρία πρόσωπα που εκπροσωπούν τρεις διαφορετικές στάσεις μαθητείας απέναντι στον Ιησού: (1) ο Ιούδας, (2) ο Πέτρος και (3) για πρώτη φορά ο αγαπημένος μαθητής που παραμένει ανώνυμος⁴³.

B. 14, 1—31: *Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά* (Ψ. 41-42 Ο'⁴⁴). *πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς Ἐμὲ πιστεύετε*⁴⁵. Ο Ιησούς διδάσκει τους μαθητές (1) για την αναχώρησή Του (πού πορεύεται και γιατί)

⁴² Francis J. Moloney, *The Gospel of John: Text and Context*. SDB. (Biblical Interpretation Series, 72) Boston and Leiden: Brill 2005, 260-283. Γενικότερα περί της εφαρμογής του χιασμού στο Ιω. βλ. J. Breck, *Chiasmus in the Gospel of John*, στον τόμο: I. Γαλάνης κ.ά. (εκδ.), *Διακονία – Λειτουργία – Χάρισμα. Πατερική και σύγχρονη ερμηνεία της Καινῆς Διαθήκης. Τιμητικός τόμος προς τον Ομότιμο Καθηγητὴ του Πανεπιστημίου Αθηνῶν Γεώργιο Αντ. Γαλίτη*, Λεβάνεια: I. Μητρόπολις Θηβῶν και Λεβαδείας: Κέντρο Αρχαιολογικών, Ιστορικών και Θεολογικών Μελετών / Εν πλω, 2006, 145-159. Ως πυρήνας του Ιω. προβάλλεται το 6, 16-21, η περικοπή του περιπάτου πάνω στη θάλασσα πλαισιωμένη από τον χορτασμό των πέντε χιλιάδων και την Ομιλία περί του ἄρτου της ζωῆς. Αντιπροσωπεύει μια Νέα Ἐξοδο και επιβεβαιώνει το ευχαριστιακό ενδιαφέρον του συγγραφέα.

⁴³ Βλ. Β. Τζέρπος, *Το ιωάννειο Πρόβλημα. Συμβολή στη Μελέτη της ιωάννειας Γραμματείας*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς 2009.

⁴⁴ Πρβλ. 11, 33. 35. 38· 12, 27. 13, 21.

και (2) τις συνθήκες-τις προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν. Δεν θα μείνουν ορφανοί (14, 16) αλλά καθοδηγούμενοι κατά τη σωματική Του απουσία από τον άλλο Παράκλητο, (πρβλ. 1, 33· 7, 39), θα καρπωθούν αγάπη, η οποία όμως δεν είναι συναίσθημα. Ενεργείται με την εφαρμογή των εντολών του Ιησού και τον λόγο Του (στ. 15, 21, 23-24)⁴⁶ τον οποίο υπομιμνήσκει το Πνεύμα της Αλήθειας και καταγράφει το Ιω. αφού Αυτός (ο Ιησούς) αποτελεί τη (μοναδική) Οδό προς τον Πατέρα καθώς είναι η Αλήθεια και η Ζωή. Έτσι θα βιώσουν περαιτέρω πίστη (στ. 15, 21, 23-24, 29), χαρά (28) και ειρήνη (όχι, όμως, σαν κι αυτή του κόσμου 27^α), αφού ελκύονται στην αγάπη που ενώνει τον Πατέρα και τον απεσταλμένο Ιησού. Η επιστροφή του Ιησού στον Πατέρα δεν θα σημάνει το τέλος των έργων Του. Αντιθέτως διά του Ονόματος του Ιησού οι μαθητές θα πραγματοποιήσουν μεγαλύτερα έργα. Η κατακλείδα είναι η εξής: ²⁹και νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε.³⁰ οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν, ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ Κόσμου ἄρχων· καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ³¹ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ Κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Γ. 15, 1—11: Ζωή υπάρχει ἐὰν (το οποίο συχνά επαναλαμβάνεται) (α) το κλήμα παραμένει (7X) στην αληθινή ἀμπελο, όταν δηλ. υπάρχει οργανική ἔνωση-κοινωνία με τον Ιησού, και (β) Εκείνος ελκύσει τον ἄνθρωπο στην ενότητα που διαθέτει με τον Πατέρα. Τότε μόνον και εφόσον καθαρθούν από τον Θεό, οι μαθητές θα καρποφορήσουν πλούσια (3X)⁴⁷. Έτσι δοξάζεται ο Πατέρας και αυτοί αποδεικνύουν την ταυτότητά τους (ως μαθητών).

Δ. 15, 12-17: Οι μαθητές (που πλέον ονομάζονται φίλοι και όχι δούλοι) καλούνται να αγαπήσουν (όχι μόνο κάθετα τον Ιησού αλλά και) «οριζόντια» όπως Αυτός αγάπησε κι έτσι να παράξουν καρπούς αιώνιους κατά την πορεία τους: ¹³Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ¹⁶Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελεξάσθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα (α) ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ (β) καρπὸν φέρητε καὶ (γ) ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη, ἵνα (δ) ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δῶ ὑμῖν.

Γ'. 15, 18—16, 3: Μίσος, ἀπόρριψη, ἐξοστρακισμός (ἀποσυνάγωγοι· πρβλ. Ιω. 9) και μαρτύριο (¹⁹ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ Κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ Κόσμος [...] ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ! 16, 2) θα ἀποφέρουν οι ἐνέργειες των Ιουδαίων, της ψευδούς ἀμπέλου (Ωσ. 10, 1-2· Ησ. 5, 1-7· Ιερ. 2, 21· Ιεζ. 15, 1-5) που ἀπέρριψε τον Ιησού και τον Πατέρα.

Β'. 16, 4—33: Ο Ιησούς διδάσκει τους μαθητές (οι οποίοι στην περικοπή 15, 1-16, 3 παραμένουν σιωπηλοί και δεν διαδραματίζουν ρόλο στην αφήγηση) για την αναχώρησή Του και τις συνθήκες αλλά και τις προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν. Καθοδηγούμενοι στο εν-τω-μεταξύ (των δύο

⁴⁵ Το ίδιο επαναλαμβάνεται στο 27β με το οποίο ξεκινά μια ενότητα, η οποία έχει την ίδια θεματολογία με στους στ. 1-6. Γενικότερα (α) στους στ. 1-14 ο Ιησούς ομιλεί ενθαρρυντικά για την αναχώρησή του. (β) Στους στ. 15-24 διδάσκει για τους καρπούς της πίστης και της αγάπης και (γ) στους στ. 25-31 ενθαρρύνει και πάλι ἐνόψει της αναχώρησής του.

⁴⁶ Ο λόγος περί συγκατοίκησης της Αγ. Τριάδος με τους μαθητές και στις μονές της οικίας του Πατέρα αλλά και ἐντός ἐκάστου προσωπικά ἀνακαλεί την οικειότητα μεταξύ των Προσώπων που συνιστούν τη νέα Οικογένεια του Θεού.

⁴⁷ Με αυτούς υπονοούνται οι βότρες. Άρα ἀναμένεται ὅτι οι μαθητές δεν θα λειτουργήσουν απλώς ὅπως το φως και το ἀλάτι (Μτ. 5, 13-14) ἀλλά ως φορέας εσχατολογικής χαράς και ἐκστασης, ὅπως προτυπώθηκε με το θαῦμα της Κανά. Σημειωτέον ὅτι στο 12, 24-26 οι διάκονοι του Ιησού καρποφοροῦν και τιμῶνται ὑπὸ του Πατρός ὅταν σαν τον σπόρο του σταριού πεθάνουν στο χῶμα (χάσουν την ὑπαρξή τους για να την ξενακερδίσουν).

Παρουσιών Του) κατά τη σωματική Του απουσία από τον Παράκλητο, ο οποίος επιπλέον θα *έλεγξει* (=θα αποδείξει εις) τὸν κόσμον *περὶ ἀμαρτίας* (= απιστίας) *καὶ περὶ δικαιοσύνης* (= δικαίωσης του Υιού) *καὶ περὶ κρίσεως* (= του κατακρίματος του Σατανά)⁴⁸, θα νιώσουν τον πόνο του χωρισμού αλλά και αυτόν του διωγμού. **Οι ωδίνες** θα παράξουν, όμως, αγάπη, πίστη, χαρά και ειρήνη αφού Αυτός θα τους ελκύσει στην αγάπη που ενώνει τον Πατέρα με τον απεσταλμένο Ιησού. Η κατακλείδα είναι η εξής: ²⁹ *Λέγουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· «ἴδε νῦν ἐν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.³⁰ νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρεῖαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες».* ³¹*ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς· «ἄρτι πιστεύετε· ³²ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ ἐλήλυθεν ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ μόνον ἀφήτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατήρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.* ³³ *ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ Κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον!».*

Α' 17, 1—26: ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: *Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρών ὅπου ἦν κήπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (18, 1).*

Η ΑΠ βάσει του ανωτέρω σχήματος αντιστοιχεί στο **κεφ. 13**⁴⁹. Πρόκειται για το προπασχάλιο δείπνο με το οποίο δεν παραδίδονται τα «ιδρυτικά λόγια» της θείας Ευχαριστίας αλλά εισάγεται το δεύτερο μέρος του Ιω. (κεφ. 13-17), όπου και συντελείται η αποκάλυψη του Ι. Χριστού (όχι πλέον στον κόσμο αλλά) στους «φίλους» Του. Ο Κύριος έχει ήδη διακηρύξει τα λόγια σε παρόμοια χρονική συνάφεια (παραμονή του Πάσχα) εξ αφορμής της χορηγίας των ἄρτων και ιχθύων στους πέντε χιλιάδες στην έρημο της Γαλιλαίας και της συζήτησης σχετικά με το αληθινό μάννα που έχει χριστολογική και ευχαριστιακή/εκκλησιολογική διάσταση (κεφ. 6)⁵⁰. Μάλιστα στο τέλος του κεντρικού στη δομή του Ιω. κεφ. 6 γίνεται για πρώτη φορά λόγος για τους Δώδεκα και την προδοσία ενός εξ αυτών⁵¹. Στον τελευταίο (συχνά επονομαζόμενο *Μυστικό*) Δείπνο, παρόντων των Δώδεκα (και του Ιούδα), πραγματοποιείται μια παράδοση **κάθαρση**: *πριν* το γεύμα και μάλιστα το πασχάλιο έπρεπε οι συμμετέχοντες να καθαρθούν με ύδωρ⁵² (πρώτα τα κάτω άκρα, μετά ολόκληρο το σώμα και τέλος τα χέρια) προκειμένου να εξαγνιστούν από τους μολυσμούς που άγγιζαν ιδιαίτερος τα πόδια. Σ' αυτό το γεγονός (εμβάπτιση) οφειλόταν άλλωστε και η παρουσία στην

⁴⁸ Αυτή την ερμηνεία δίνει ο Ν. Σωτηρόπουλος, *Ερμηνεία δυσκόλων χωρίων της Γραφής Α'*, Αθήναι 1985, 118

⁴⁹ Η πρώτη ενότητα του κεφ. 13 διαιρείται σε τρεις υποενότητες: 13, 4-5: Νίψη των ποδών. 13, 6-11 Διάλογος με τον Πέτρο. 13, 12-20: Γενικό σχόλιο προς όλους τους μαθητές με αντιθέσεις προς την προηγούμενη υποενότητα.

⁵⁰ Σχετικά με τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζει το Ιω. 6 στο Μακροκείμενο βλ. υποσ. 2.

⁵¹ Η επισήμανση περί του Ιούδα πραγματοποιείται εφόσον έχει δηλωθεί η πρόγνωση του Ιησού κάτι το οποίο παρατηρείται και στο κεφ. 13. ⁶³«Τὸ πνεῦμά ἐστίν τὸ ζωοποιῶν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστίν καὶ ζωὴ ἐστίν. ⁶⁴ ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν» ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τινες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ τίς ἐστίν ὁ παραδώσων αὐτόν.⁶⁵ Ἐκ τούτου πολλοὶ [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. ⁶⁷ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς Δώδεκα· «Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;» ⁶⁸ Ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος· «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, ⁶⁹ καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ.» ⁷⁰ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς Δώδεκα ἐξελεξάμην; καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν.» ⁷¹ ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτου· οὗτος γὰρ ἔμελλεν παραδίδοναι αὐτόν, εἷς ἐκ τῶν Δώδεκα (!).

⁵² Shimon Gibson, *Οι τελευταίες ημέρες του Ιησού με βάση τα αρχαιολογικά Ευρήματα*, Μτφρ. Σ. Δεσπότη, Αθήνα: Ουρανός 2010, 115-116.

Κανά έξι λίθινων υδριών (2, 6)⁵³. Στον Ιω. πιθανότατα *μετά* το Δείπνο⁵⁴ του διαβόλου ήδη βεβληκός εις την καρδίαν Ιούδα Σίμωνος Ισκαριώτου *ίνα παραδοί αυτόν*, ο ίδιος ο Ιησούς βάλλει *ύδωρ εις τόν νιπτήρα* (= χάλκινη λεκάνη) και *ήρξατο νίπτειν τούς πόδας τών μαθητών και εκμάσσειν τώ λεντίω* (τη λινή ποδιά διακονίας) *ώ ήν διεζωσμένος* (13, 5). Παραδόξως η νύψη των ποδών διά των χειρών Του και ο ευτελισμός/η κάθοδος που αυτή συνεπάγεται, συνδέονται με την επίγνωση του Ιησού (α) *ότι πάντα έδωκεν αυτώ ο Πατήρ εις τας χειρας και* (β) *ότι από Θεού έξηλθεν και προς τόν Θεόν υπάγει* (13, 3). Ενώ ο Ιωάννης ο Βαπτιστής είχε διακηρύξει ότι δεν είναι άξιος να λύσει τους ιμάντες των υποδημάτων του Κυρίου (1, 27) καθώς Αυτός είναι *πρώτος/προηγούμενος αυτού* (και όσον αφορά στον χρόνο και όσον αφορά στην τιμή), ο ίδιος ο Κύριος προβαίνει σε κάτι ακόμη ατιμωτικότερο: νίπτει τους πόδας των μαθητών (που θα πρωταγωνιστήσουν κατά τον *ευαγγελισμό της Ειρήνης* πρβλ. Ησ. 52, 7· Ρωμ. 10, 15) και τους εκμάσσει με το λέντιον. Ενώ στην αντίστοιχη διήγηση του Λουκά (που παρουσιάζει αντιστοιχίες με την ιωάννεια), ο Ιησούς παραδίδει ένα λόγο περί του *τις είναι ο μείζων*, στην αντεστραμμένη πυραμίδα της δικής Του κοινότητας (22, 24-27), στο Ιω. 13 ομιλεί «έμπρακτα» προβαίνοντας σε ένα ιδιότυπο «βάπτισμα» των μαθητών Του για να έχουν «μέρος» (μονή-σχέσεις οικογενειακής οικειότητας) με Αυτόν και τον Πατέρα Του⁵⁵. Αξίζει να λάβει κάποιος υπόψη του ότι στο κεφ. 12⁵⁶, πριν τη θριαμβευτική είσοδο στην Ιερουσαλήμ, οι πόδες (και όχι η κεφαλή· Μκ. 14, 1) του Ιησού ήταν εκείνοι που δέχθηκαν από τη Μαρία, την αδελφή του αναστημένου Λαζάρου (ο οποίος πριν στον τάφο εξέπεμπε φοβερή δυσσομία· 11, 39) χρίση με μύρο (νάρδο πιστική [= υγρή] πολύτιμη) και εν συνεχεία σκουπίστηκαν με τη λυτή κόμη της (δείγμα και

⁵³ Στο συγκεκριμένο επεισόδιο που συνιστά την αρχή των σημείων, ο Ιησούς μεταβάλλει το ύδωρ των καθαρών σε τέλειο και άφθονο οίνο ευφροσύνης για να τελειωθεί ο γάμος και η συγκρότηση της οικίας. Έτσι «σημαίνονται» η Αναδημιουργία, η *Καινή Διαθήκη* και η έλευση των Εσχάτων. Σε συνδυασμό με την (επονομαζόμενη) «κάθαρση του Ναού» σηματοδοτείται το τέλος της ιουδαϊκής λατρείας που υποκαθίσταται από τον ίδιο. Ακολούθως και ενώ έχει διακηρύξει ότι η Βασιλεία του Θεού κληρονομείται από εκείνον που βιώνει την άνωθεν γέννηση *έξ ύδατος και Πνεύματος* παραιτείται από τους βαπτισμούς που τελούν οι μαθητές του κατ'αντιστοιχία προς αυτούς του Ιωάννη. Εξαγγέλει στη Σαμαρίτισσα (κεφ. 4) αλλά και στο Ναό κατά την κορυφαία εορτή της Σκηνοπηγίας (κεφ. 7) τη χορηγία κρουνών ύδατος ζωντανού που θα εκπηγάζουν από τον πιστεύοντα σε Αυτόν (που είναι η «πέτρα» της Εξόδου και ο Ναός) για να γονιμοποιούν το «έρημο και άνυδρο» περιβάλλον του.

⁵⁴ Βενέδικτος, *Ιησούς από Ναζαρέτ* 2, 87: Η Νύψη των ποδών συνδέεται στη σελ. με την Ομολογία/εξομολόγηση των αμαρτιών επί τη βάσει της *Καθολικής Επιστολής Ιακώβου* (5, 6) και της *Διδαχής* (4, 1· 14, 1), όπου και διασώζεται αντίστοιχο ιουδαιοχριστιανικό έθος. Η συγκεκριμένη πράξη, όμως, στο Ιω. πραγματώνεται και *δείπνου γινομένου* (13, 2), όταν μάλλον έχει ολοκληρωθεί το δείπνο ενώ η εξομολόγηση ιδίως στη *Διδαχή* προηγείται της Ευχαριστίας. Και στο Λκ. 22, 24 κε. η συζήτηση περί ανατροπής της πυραμίδας εξουσίας που είναι παράλληλη με το Ιω. 13 έπεται του δείπνου.

⁵⁵ Στον Πέτρο που αρνείται, ο Ιησούς απαντά *έν μη νίψω σε, ούκ έχεις μέρος μετ' έμου* (13, 8).

⁵⁶ Στα κεφ. 11-12 προετοιμάζεται το Πάθος του Καλού/Ηρωικού Ποιμένα, ο οποίος σε αντίθεση προς τους κακούς «τυφλούς» ποιμένες-Φαρισαίους του κεφ. 9, αποτελεί τη μόνη θύρα/είσοδο προς την ασφάλεια της αυλής και θυσιάζει την ύπαρξή Του χάριν των προβάτων (κεφ. 10)⁵⁶. Η Ανάσταση του σεσηπτός (= σαπισμένου) Λαζάρου από τους ζοφερούς κευθμώνες του Άδη διά του ζωοποιού λόγου του Ιησού προκαλεί το δολοφονικό μίσος των ιεροσολυμιτών ταγών του έθνους προκειμένου αυτό (όπως προφητεύει ο Καϊάφας) να σωθεί! Στο τέλος του κεφ. 12 και ενώ έχει προηγηθεί η Είσοδος του Ιησού στα Ιεροσόλυμα, πραγματώνεται η ιεραποδημία των Ελλήνων (που παρότι δεν είχαν πρόσβαση στον ιεροσολυμιτικό Ναό, συνιστούν τα «άλλα πρόβατα», τα «διεσκορπισμένα τέκνα» του Θεού αλλά και απαρχές του κόσμου ο οποίος οπίσω Αυτού υπάγει [12, 19]) στον Ιησού, τον αληθινό Ναό και το αυθεντικό Πάσχα. Τότε Αυτός χρησιμοποιεί τη γνωστή από τα Ελευσίνεια Μυστήρια εικόνα της νεκρανάστασης του σπόρου, διακηρύσσοντας «στη γλώσσα» αυτών (των Ελλήνων), σε αντιθετικό παραλληλισμό προς την πρώτη διακήρυξη «Αμήν, αμήν» προς τον Ναθαναήλ (η οποία σχετίζεται επίσης με τον Υιό του Ανθρώπου και την κλίμακα προς τον Ουρανό), την αναγκαιότητα ενταφιασμού για να γίνει η ανάσταση

αυτό του αυτοευτελισμού της)⁵⁷. Τότε προκλήθηκε η αντίδραση του φιλοχρήματου Ιούδα με πρόφαση το καλό έργο της ελεημοσύνης και ο Ιησούς απάντησε: *ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό* (12, 7)⁵⁸. Η συγκεκριμένη χρήση με τόσο πολύτιμο υλικό δεν συνιστά μόνον ένδειξη ευγνωμοσύνης για το θαύμα της ανάστασης αλλά και *προφητεία/πρόληψη της κηδείας του σώματος*- της ταφής Του.

Με την υποκατάσταση της καθιέρωσης της θείας Ευχαριστίας και ιδίως της κένωσης του αίματος *ὑπὲρ πολλῶν* με το Νιπτήρα, ίσως ο Ιωάννης θέλει να τονίσει ότι τα μυστήρια δεν λειτουργούν μαγικά. **Ο δείπνος τελειώνεται** με την ταπείνωση/κάθοδο έως εσχάτων και την αγάπη προς τον αδελφό ακόμη και τον «δαιμονόληπτο» εχθρό. Αυτή η διακονία, η οποία κορυφώνεται στο τέλος της ενότητας με την Ύψωση (σύμφωνα με το Ιω.) του Ι. Χριστού (τη Σταύρωση και την Ανάσταση) σε συνδυασμό με τον ζωοποιό λόγο (μαρτυρία) του Ιησού *καθαίρει* και συνάμα λειτουργεί ως υπόδειγμα: *ἐάν τις εἶπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ψεύστης ἐστίν· εἰ οὖν Ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν ἵνα καθὼς Ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε* (13, 15)⁵⁹.

Στο κεφ. 13, όπως ήδη επισημάνθηκε, αναδεικνύονται τρία παραδείγματα μαθητών που συμμετέχουν στο δείπνο και δέχονται και την κάθαρση. Για δεύτερη φορά (μετά το 6, 71) στο Ιω. αποκαλύπτεται ο **προδότης**, ο οποίος *δαιμονίζεται* οριστικά όταν ακριβώς ο Κύριος προβαίνει σε μια έσχατη χειρονομία εκδήλωσης εξαιρετικής φιλίας: *βάπτει [= βυθίζει] τὸ ψωμίον* και του το προσφέρει (13, 26). Ο ίδιος δεν συνιστά απλό υποχείριο του κακού αλλά συνειδητά διαδραματίζει το ρόλο του, αφού ήδη στο 6, 69 χαρακτηρίζεται ο ίδιος διάβολος⁶⁰.

Στη συγκεκριμένη σκηνή του ιωάννειου κειμένου (κεφ. 13) αναδεικνύεται στο αφηγηματικό προσκήνιο σε αντιθετικό παραλληλισμό προς τον Ιούδα (όχι η Μαρία αδελφή του Λαζάρου αλλά) ο **αγαπημένος μαθητής** που θα πρωταγωνιστήσει μαζί με τον **Πέτρο** στο β' μέρος του Ιω. Όπως ο Υιός βρίσκεται διαρκώς στον κόλπο του Πατρός, έτσι και αυτός έχει το προνόμιο να αναπίπτει στο στήθος του Ιησού, καταλαμβάνοντας κατά το δείπνο τιμητική θέση εκ δεξιών του, θεωρούμενος έμπιστος⁶¹. Αυτός προκαλείται από τον Πέτρο που βρίσκεται πιο μακριά να ρωτήσει αναφορικά με τον προδότη. Ακολουθεί τον Ιησού στην οικία του Αρχιερέως (όπου δεν τον προδίδει όπως ο Πέτρος· 18, 15 κε.) αλλά και στο Σταυρό. Εκεί θα *παραλάβει* το Πνεύμα (19, 30)⁶² και μαζί με την μητέρα του Ιησού θα αποτελέσουν την *απαρχή* της Εκκλησίας που ακριβώς τροφοδοτείται από το Αίμα, το Ύδωρ και το Πνεύμα (Α' Ιω. 5, 7). Μάλιστα αποτελεί **τον κατεξοχήν μάρτυρα** της ρεύσης των δύο στοιχείων από την πλευρά του Διδασκάλου, ενώ ακολούθως στην Ανάσταση ενώ έφθασε πριν τον

⁵⁷ *Ἡ οὖν Μαριάμ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου ἠλείψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.*

⁵⁸ Για τη μετάφραση αυτού του δύσκολου στ. βλ. Moloney, *The Gospel of John* 228.

⁵⁹ Σημειωτέον ότι στο 15, 1-3, παρότι έχει προηγηθεί ο Νιπτήρας αλλά και το λόγιο ότι οι μαθητές είναι ήδη καθαροί ένεκα του λόγου του Ιησού (15, 3: *ἤδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν*), προφητεύεται επιπλέον κάθαρση των κλημάτων προφανώς διά της δημόσιας μαρτυρίας, του διωγμού και του πάθους τους (16, 1-2· πρβλ. 21, 19).

⁶⁰ Βλ. [Lyle M. Eslinger, Judas Game: The Biology of Combat in the Gospel of John](#). *Journal for the Study of the New Testament* 77(2000) 45-73.

⁶¹ Η πλέον τιμητική ήταν αυτή του αμφιτρώνα εξ αριστερών. Βλ. Ράτσινγκερ, *Ιησούς* 80.

⁶² Το *παρέδωκεν* είναι αμφίσημο.

Πέτρο στον τάφο δεν εισέρχεται σε αυτόν μάλλον όχι ένεκα του φόβου αλλά διότι δεν έχει ανάγκη να δει για πιστέψει⁶³. Επίσης πρώτος αναγνωρίζει τον Διδάσκαλο στη λίμνη της Τιβεριάδος (21, 6-7).

Στο κεφ. 13 στο αφηγηματικό προσκήνιο έντονη είναι και η παρουσία του **Πέτρου** σε δύο σκηνές. Στην πρώτη αρνείται το νιπτήρα των ποδών του και στη δεύτερη αλαζονικά υπόσχεται ότι θα ακολουθήσει τον Διδάσκαλό του έως θανάτου για να εισπράξει την προφητεία: *Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με τρίς* (13, 38). Αξιοσημείωτη είναι η παραλληλότητα μεταξύ των δύο σκηνών που έχουν ως πρωταγωνιστή τους αυτόν τον μαθητή ο οποίος δεν παρουσιάζεται ως Κορυφαίος στο Ιω.⁶⁴:

Ερωτήματα Πέτρου: 13, 6: *Κύριε, Σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας;*
13, 36: *Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;*

Απαντήσεις Ιησού: 13, 7: *ὁ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα!*
13, 36β: *ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον!*

Καυχήσεις Πέτρου: 13, 8: *οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα.*
13, 37: *Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.*

Απαντήσεις Ιησού: 13, 8, 10: *Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. [...] ὁ λελουμένος οὐκ ἔχει χρεῖαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες.*

13, 38: *Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις⁶⁵; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με τρίς⁶⁶.*

Η σκηνή κατακλείεται με τη φυγή του Προδότη και την επισήμανση που ανακαλεί την αντίδρασή του στην επίσκεψη-ιεραποδημία των Ελλήνων που βρίσκεται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς αυτή (τη φυγή): **Ὅτε οὖν ἐξῆλθεν, λέγει Ἰησοῦς· (α) νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου (β) καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· (α') [εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ,] καὶ (β) ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν Αὐτῷ, καὶ εὐθύς δοξάσει αὐτὸν** (13, 31-32). Αυτοί οι στ. συνήθως στα υπομνήματα, όπως και στο α' εκτενές ευαγγελικό ανάγνωσμα του Ὁρθρου της Μ. Παρασκευής, δεν συνδέονται με τον χωρισμό του Ιούδα αλλά αποκλειστικά με τα επόμενα κεφ.: με την αποκάλυψη

⁶³ 19, 35: *καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθὴ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεῦσῃτε.* Υποκαθιστά έτσι στο β' μέρος του Ιω. τον Ιωάννη του Βαπτιστή.

⁶⁴ Προέρχεται από τον [Jerome Neyrey, "The Footwashing in John 13:6-11: Transformation Ritual or Ceremony?"](http://www.ntgateway.com/gospel-and-acts/gospel-of-john/articles/), in L. M. White and O. L. Yarbrough (eds.), *The Social World of the First Christians: Essays in Honor of Wayne A. Meeks* (Minneapolis: Fortress Press, 1995): 198-213 (reproduced on Neyrey's homepage). <http://www.ntgateway.com/gospel-and-acts/gospel-of-john/articles/>

⁶⁵ Πρβλ. 10, 11-13: *ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὁ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν, οὗ οὐκ ἐστὶν τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει·* ¹³ *ὅτι μισθωτὸς ἐστὶν καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.*

⁶⁶ Τελικά ο Πέτρος θα αποκατασταθεί στο κεφ. 21 με τα τρία «φιλῶ Σε» και τα «Ακολουθει μου» αλλά και την προφητεία του μαρτυρίου Του, η οποία θα ολοκληρώσει την κάθαρσή του!

του Κυρίου στους μαθητές. Το παράδοξο, όμως, στον Ιω. είναι ότι ο Θεός δοξάζεται ήδη με την ύψωση του Υιού Του πάνω στο ξύλο όπως συνέβη με τον Όφι (3, 14· Αρ. 21, 8 κε.), τον οποίο και «καρφώνει» ο Ιησούς γινόμενος ο ίδιος Κατάρα και αίροντας την αμαρτία όλου του κόσμου). Ο Σταυρός στο Ιω. δεν συνιστά απλώς το εφαλτήριο για την Ύψωση αλλά το μέσον με το οποίο κρίνεται η αρχέγονη μάχη μεταξύ των δυνάμεων του καλού και του κακού⁶⁷ που αποτυπώνει ανάγλυφα το πώς αντιλαμβάνεται ο μεταπτωτικός βροτός τη φύση και το βίο του. Μόνον που αυτή (η μάχη) τελειώνεται αντίθετα προς τους μύθους της Εγγύς Ανατολής: χύνεται το αίμα του Θεού και όχι του αντιπάλου Του. Αυτή η Ύψωση δρομολογείται ήδη με τη φυγή του Ιούδα που τη στιγμή έκφρασης της φιλίας του Ιησού - του «φωτός» γίνεται υποχείριο του διαβόλου: *λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος ἐξῆλθεν εὐθύς. ἦν δὲ νύξ* (13, 30). Συνεπώς **και η φυγή του Ιούδα** συνιστά την απαρχή του δοξασμού⁶⁸, ο οποίος ταυτόχρονα συντελείται και με τη θυσιαστική αγάπη των μαθητών. Άρα το λόγιο περί δοξασμού συνδέεται και με τα προηγούμενα. Είναι όντως εκπληκτικό το πώς η δόξα του Θεού στο Ιω. ενέχει τόσο το πάθος όσο και το θρίαμβο. Ήδη στην περίπτωση της ακοής του θανάτου του Λαζάρου ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· *αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς* (11, 4). Δεν πρέπει να λησμονείται ότι η ανάσταση του Λαζάρου δεν αποτελεί στο Ιω. αφορμή μόνον δοξασμού αλλά και της Σταύρωσης.

Συμπερασματικά από τη μελέτη του κεφ. 13 συνάγεται ότι βασικό θέμα του είναι η ενότητα των μαθητών, η οποία συνιστά την αριότερη μαρτυρία ότι συναποτελούν την Εκκλησία του Χριστού. Αυτή επιτυγχάνεται κατεξοχήν μέσω της κάθαρσης που επιτελεί ο Ιησούς διά της καθόδου έως τέλους η οποία, όμως, στο Ιω. συνιστά το α' επεισόδιο της Ύψωσης και του δοξασμού Του. Ταυτόχρονα αυτή η διακονία συνιστά και υπόδειγμα συμπεριφοράς μέσα στην Κοινότητα παρά το γεγονός ότι σε αυτήν διαχρονικά βρίσκονται διαφορετικοί χαρακτήρες μαθητών, ακόμη και προδότες. Σε αυτό το σημείο αξιοπρόσεκτη είναι η εξής λεπτομέρεια που επισημαίνεται από τον Ράτσινγκερ⁶⁹: Στο 13, 18 ο Ιησούς χρησιμοποιεί ψαλμική τεκμηρίωση αναφορικά με τον προδότη: *Ὁὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα τίνες ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ· «ὁ τρώγων μου τὸν ἄρτον ἐπήρην ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ»* (Ιω. 13, 18). Με τον όρο **τρώγειν** αντί **ὁ ἐσθίων ἄρτους μου**, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν (Ψ. 40 [41], 10) ανακαλείται η εκτενής περί του άρτου Ομιλία Του και η σκανδαλώδης για τους πολλούς αναφορά στη βρώση της σάρκας και του αίματός Του (Ιω. 6, 54-58). Έτσι, όμως, (με το **ὁ τρώγων** αντί **ὁ ἐσθίων**) προτυπώνεται η είσοδος της προδοσίας στους κόλπους της ίδιας της εκκλησιαστικής κοινότητας.

Στα κεφ. 14-16 εξαιρείται το γεγονός ότι ο Ιησούς δοξάζεται διά της τέλειας αγάπης προς τον Πατέρα και τους δικούς Του! Η δόξα του Θεού είναι η δόξα του Σταυρού και της Ανάστασης. Αυτή η ώρα είναι και συνάμα η ώρα της ύψωσης. Οι μαθητές, τα τέκνα του Θεού, δεν θα μείνουν ορφανοί αφού θα λάβουν τον **Παράκλητο**. Αυτός παραμένοντας μαζί τους στον αιώνα, θα τους υπομνήσει (= υπενθυμίσει) και θα διερμηνεύσει όσα είπε ο Ιησούς, ο πρώτος Παράκλητος, ο οποίος επίσης θα είναι πνευματικά παρών⁷⁰: *18 Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου*

⁶⁷ [Lyle M. Eslinger, Judas Game: The Biology of Combat in the Gospel of John. Journal for the Study of the New Testament 77 \(2000\) 45-73.](#)

⁶⁸ Francis J. Moloney, *The Gospel of John*: 86-88.

⁶⁹ Ράτσινγκερ ὀ.π. σελ. 81: Ο Ιησούς σήκωσε πάνω Του εκείνη την ώρα το διαχρονικό πάθος τού να γίνεσαι αντικείμενο προδοσίας υφιστάμενος την έσχατη ανάγκη της Ιστορίας έως το βυθό της (σελ. 82).

⁷⁰ [Jerome H. Neyrey, Worship in the Fourth Gospel: A Cultural Interpretation of John 14-17. Biblical Theology Bulletin 36.3 \(2006\) 107-117.](#) [Corinne Hong Sling Wong, The Structure of John 17. Verbum et Ecclesia 27 \(2006\) 374-392.](#) Σημειωτέον ότι δεν

καὶ τηρῶν αὐτάς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ γὰρ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν. **ἐάν τις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα** (14, 18-23). Ο κόσμος, ὅμως, θα μισήσει τους μαθητές. Το ζητούμενο εἶναι αὐτοὶ νὰ παραμείνουν ενωμένοι με τὴν ἀμπελο καὶ νὰ ἀγαποῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον με τὸν ἴδιο τρόπο που τοὺς ἀγάπησε ὁ δάσκαλος καὶ φίλος τοὺς. Πρόκειται γιὰ μιὰ σχέση ἀπόλυτα ζωτικὴ, διαδραστικὴ καὶ παραγωγικὴ⁷¹.

Αὐτὸ τὸ μήνυμα, ὅπως ἤδη ἐγίνε ἐμφανὲς κατὰ τὴ δόμηση, δεσπόζει καὶ στὸν πυρήνα τῆς ἐνότητος Ἰω. 13-17: ¹³μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.¹⁶ οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς (α) ὑπάγητε καὶ (β) καρπὸν φέρητε καὶ (γ) ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη, ἵνα ὃ τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ Ὄνόματί μου δῶ ὑμῖν (15, 12-17). Στὸν πυρήνα τῆς ἐνότητος ἐπίσης τὸ θέμα εἶναι τὸ ἐξῆς: **Οι μαθητές-φίλοι καλοῦνται νὰ ἀγαπήσουν (ὄχι μόνο κάθετα τὸν Ἰησοῦ ἀλλὰ καὶ) «οριζόντια» ὡς Αὐτὸς ἀγάπησε κι ἐτσι νὰ παράξουν καρπούς αἰώνιους κατὰ τὴν πορεία τοὺς.** Ἡ Ομιλία ἐπισφραγίζεται με τὴ φράση: ³³ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ Κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον».

Γ. Ἰω. 18-19

Σημειωτέον ὅτι τὸ ἴδιο ενδιαφέρον γιὰ τοὺς μαθητές ἐπιδεικνύει ὁ Ἰησοῦς ἰδιαίτερα στὸ Ἰω. κατὰ τὴ σύλληψη καὶ τὴν ἀνάκριση. Ἡ ἐνότης που ἐπεται τῆς ΑΠ ἔχει τὴν ἐξῆς δομὴ:

A. 18, 1-11: Ὁ Ἰησοῦς στὸν κήπο: με τοὺς ἐχθροὺς Του⁷².

B. 18, 12-27: Ἡ ἰουδαϊκὴ ἀνάκριση.

Γ. 18, 28-19, 16: Ἡ δίκη ἐνώπιον τοῦ «ἐξουσιάζοντος» Πιλάτου: ὁ Ἰησοῦς ὡς Βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ ὡς ὁ Ἄνθρωπος.

Β': 19, 17-37: Ἡ Σταύρωση. Ἡ ἰωάννεια Ἐκκλησία.

Α' 19, 38-42: Ὁ Ἰησοῦς στὸν κήπο: με τοὺς φίλους Του.

Ὅταν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζοφερῆς νύκτας ὁ Ἰούδας λαβῶν (1) τὴν σπεῖραν καὶ (2α) ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ (2β) ἐκ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων γιὰ νὰ συλλάβει τὸ Φῶς, τὸν Ἰησοῦ, ἀπαντες οἱ ἐχθροὶ σωριάζονται ἐνεκα τῆς ἀποκάλυψης/θεοφάνειας Αὐτοῦ ὡς Γιαχβέ (σε αὐτὸ παραπέμπει τὸ Ἐγὼ εἰμί⁷³ 18, 5-6. 8). Κατόπιν ἀκούγεται ὁ ἐξῆς λόγος τοῦ Ἰησοῦ: ⁸Εἶπον ὑμῖν ὅτι «ἐγὼ εἰμι». εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, **ἄφετε τούτους ὑπάγειν**. ⁹ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι «οὐδὲ δέδωκάς μοι οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα». Ἐν προκειμένῳ ὡς

γίνεται ἀμεση ἀναφορὰ γιὰ παρουσία Του κατεχορὴν στὴ λατρευτικὴ σὺναξη (ἡ ὁποία συγκροτεῖται διὰ τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Εὐχαριστίας).

⁷¹ Σύμφωνα με τὸν Χρ. Καραγκούνη ἡ ἀμπελος ἐν προκειμένῳ σημαίνει τὸν ἀμπελώνα (κέρεμ) τοῦ Ησ. 5, 1. Βλ. *The Development of Greek and the New Testament: Morphology, Syntax, Phonology, and Textual Transmission* (WUNT 167), Tübingen: Mohr 2004, 247-261. Τοῦ ἰδίου Vine, Vineyard, and Jesus, *SEA* 65 (2000) 201-14.

⁷² Βλ. Χρ. Καρακόλη, "Πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρών, ὅπου ἦν κήπος" (Ἰω. 18,1). Δύο παλαιοδιαθηκικοὶ ὑπαινιγμοὶ καὶ τὸ θέμα τοῦ οὐρανοῦ βασιλείας στὴν ἰωάννεια διήγηση τοῦ Πάθους, στὸν τόμο: *Ι. Γαλάνης κ.ά. (ἐκδ.), Διακονία – Λειτουργία – Χάρισμα*, 341-354.

⁷³ Ὁ Εὐσέβιος (*E.I.* 9.27.24-26) ἀναφέρει παράδοση τοῦ Ἀρτάπανου ὅτι ὁ Φαραὼ ἐπέφτε ἐνώπιον τοῦ Μωυσῆ ὅταν ἐκεῖνος πρόφερε τὸ ὄνομα τοῦ Γιαχβέ.

λόγος ισόκυρος με τη Γραφή προβάλλει ό,τι αναφέρει ο Ίδιος στον πυρήνα της ΑΠ. και καταγράφεται στο *Κατά Ιωάννη* (17, 12)!

Στην επόμενη σκηνή της ανάκρισης από τους δύο Αρχιερείς (αφού μόνον στο Ιω. πρώτος ανακριτής ήταν ο Άννας) εξαιρετικά έντεχνα εναλλάσσονται σκηνές με πρωταγωνιστή τον Ιησού και τον Πέτρο. Ο τελευταίος εισέρχεται στην αυλή της αρχιερατικής οικίας *διά της θύρας* που του «ανοίγει» ο αγαπημένος μαθητή ο οποίος ήταν γνωστός *τοῦ ἀρχιερέως*. Ενώ ο «Κορυφαίος», αν και λίγο πριν είχε κόψει το αφτί του δούλου του αρχιερέως Μάλχου, αρνείται τρεις φορές τον δάσκαλό του για να μην «καρφωθεί από τους υπηρέτες», Εκείνος προφυλάσσει *τους ιδίους*, εισπράττοντας ράπισμα από τον δούλο: ¹⁹*Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν (α) περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ (β) περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ*. Ο ίδιος ο Ιησούς δεν απαντά καθόλου στο πρώτο σκέλος. Αντιθέτως τονίζει ότι *ἀπαντες ἦταν ακροατές της διδασκαλίας του*: ²⁰*ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ Κόσμῳ, ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν Συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν*.²¹*Τί με ἐρωτᾷς; ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ*. Μετά το τέλος της εναλλαγής, γλυκοχαράζει η μέρα, κάτι που προδίδει η τριπλή λαλιά του πετεινού.

Η διαφύλαξη των μαθητών ίσως συμβολίζεται με τη μη θραύση των οστών του Σώματος πάνω στον Σταυρό (19, 36), το οποίο (Σώμα) ήδη στο 2, 21 ταυτίστηκε με τον καινούργιο Ναό που πρόκειται να αναστηθεί σε μόλις τρεις ημέρες: ³⁶*ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ· «ὅστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ»* (19, 36)⁷⁴. Εν προκειμένω ανακαλούνται τα Έξ. 12, 10. 46 και Αρ. 9, 12, όπου γίνεται αναφορά στο *πάσχα*, τον ενιαύσιο πασχάλιο αμνό (όπως και στο 1, 29) που έπρεπε να είναι *ἀμωμος* άρα και χωρίς σπασμένα κόκαλα. Ταυτόχρονα, όμως, στη συνάφεια και των δύο περικοπών υπογραμμίζεται το γεγονός ότι οφείλει να φάει το *πάσχα ολόκληρη η Κοινότητα* ακόμη και οι λατρευτικά ακάθαρτοι. Όποιος δεν γευθεί τον αμνό, αποκόπτεται/αποσχίζεται από τη Συναγωγή, τον λαό του Θεού.

Ταυτόχρονα με το *ὅστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ* ανακαλείται και ο Ψ. 33 (Ο': «Εὐλογήσω τὸν Κύριον»). Στον συγκεκριμένο Ψαλμό που χρησιμοποιείται ευρέως στην ορθόδοξη λατρευτική ζωή, γίνεται αναφορά στη διαφύλαξη/λύτρωση του *πάσχοντος Δικαίου*: ²⁰*πολλὰ αἶ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς* ²¹*Κύριος φυλάσσει πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται [...]* ²³*λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ πλημμελήσωσιν πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν* (33, 20-21). Από τον Ψ. 33 είναι επηρεασμένο το Ιωβηλ. 49, 13, όπου αναφέρεται ότι το *πάσχα* θα ψηθεί χωρίς να θραυσθεί κανένα οστούν, διότι κάτι τέτοιο δεν θα συμβεί με τα παιδιά του Ισραήλ ο οποίος συλλογικά διαδραματίζει το ρόλο του *Πάσχοντος Δικαίου*. Σημειωτέον ότι κατά τη Σταύρωση επίσης δεν σχίζεται ο χιτών του Ιησού, όπως αντιστρόφως οι Συνοπτικοί αναφέρουν σχετικά με το καταπέτασμα του Ναού: *ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄραφος (= πλεκτός), ἐκ τῶν ἄνωθεν*

⁷⁴ Προηγουμένως με το *Διψώ* του Ιησού επίσης τελειώνεται η Γραφή (Ψ. 68, 22 Ο'), όπου το όξος μαζί με τη χολή εξαίρουν το γεγονός ότι το ποτό οξύνει τους πόνους του Πάσχοντος, αν και στο Ιω. 19, 29 φαίνεται ότι ποτό χρησιμοποιούνταν για το ξεδίψασμα των στρατιωτών. Ο ύσσωπος που παραδόξως παρότι μικρός θάμνος χρησιμοποιείται αντί καλάμου (πρβλ. *ύσος*= ακόντιο) για να υποβαστάζει τον σπόγγο, σύμφωνα με το Έξ. 12, 22 χρησιμοποιήθηκε για το ράντισμα των φλιών και ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν με το αίμα του πασχάλιου αμνού για να αποτραπεί ο ολοθρευτής άγγελος. Ένας αδύναμος ύσσωπος που σηκώνει το βάρος τη πίκρας του σπόγγου είναι εικόνα παράλληλη με αυτή του αμνού που σηκώνει την αμαρτία όλου του κόσμου. Διά της πικρίας και της χολής του Σταυρού πραγματώνεται μια καινούργια λυτρωτική ενέργεια του Θεού που οδηγεί στην δοξολογία Του: *σῶσόν με ὁ Θεός ὅτι εἰσήλθωσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου* (68, 2) *καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτήν καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ* (68, 37).

ὕφαντός δι' ὅλου (19, 23-24 = Ψ. 22, 18). Ἐτσι ἴσως ἡ προφητεία ὅστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ υποδηλώνει τὴ διαφύλαξη τῆς Κοινότητος⁷⁵, τοῦ καινοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ποῦ βιώνει τὴν καινὴ Διαθήκη μέσω τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος ποῦ ρέουν ἀπὸ τὴν πλευρὰ (τὸ σημεῖο τῆς καρδιάς) τοῦ νέου Ἀδάμ (19, 34).

⁷⁵ Behrens The Use of Moses Traditions <http://ethos.bl.uk:8080/OrderDetails.do?did=1&uin=uk.bl.ethos.401013>

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ: <http://eclass.uoa.gr/modules/document/?course=SOCTHEOL105>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Σωτήριος Δεσπότης, 2015. Σωτήριος Δεσπότης. «Ερμηνεία και ερμηνευτική της καινής διαθήκης. Ενότητα 2: Η περικοπή της ανάστασης του Λαζάρου». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL6/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

